

Inhoudsopgave

- I. Kern van de zaak**
- II. Eisers**
- III. Het coronavirus en kinderen – de huidige stand van de wetenschap**
- IV. De situatie in Nederland**
- V. Waarom eisers vinden dat de Staat in strijd met het recht handelt**
- VI. Verweren Staat en overleg**
- VII. Bevoegdheid voorzieningenrechter, verantwoordelijkheid Staat**
- VIII. Ontvankelijkheid**
- IX. Spoedeisend belang**

I. Kern van de zaak

1. Deze zaak gaat over het coronabeleid van de Staat met betrekking tot kinderen en onderwijs.
2. Sinds in februari dit jaar de eerste infectie met het Sars-Cov-2 virus (het "coronavirus") in Nederland werd geconstateerd, verkeert Nederland net als zeer veel andere landen in een ongekennde gezondheids crisis. Het land ziet zich geconfronteerd met een virus waarover nog weinig bekend is maar dat enorme gevolgen heeft voor de gezondheid, samenleving, economie en het welzijn van Nederlanders. In een crisissituatie als deze staan overheden wereldwijd voor bijzonder moeilijke keuzes. De Nederlandse Staat heeft – op basis van de beschikbare maar beperkte informatie – risico's in moeten schatten en belangen tegen elkaar af moeten wegen, en dat tegen een achtergrond van onzekerheid, onvrede en zelfs verzet in de samenleving. In deze situatie heeft de Staat een grote mate van (beleids)vrijheid bij het nemen van maatregelen.
3. De Staat dient zich echter bij het nemen van maatregelen wel te laten leiden door de meest actuele en volledige stand van de wetenschap. Op dit moment lijkt dat niet het geval te zijn voor het Nederlandse beleid ten aanzien van het coronavirus en kinderen. De Staat gaat er in zijn informatieverstrekking, instructies aan organen als de GGD en leerplichtambtenaren, en in zijn maatregelen op scholen, vanuit dat kinderen onder de 18 een kleine rol spelen in de verspreiding van het virus. Dit is echter nooit aangetoond, en in toenemende mate wordt juist duidelijk dat die rol helemaal niet zo klein is. Ook het Outbreak Management Team ("OMT") heeft in zijn advies van 2 november 2020 gewaarschuwd zich "zorgen te maken" over de besmettingen onder jongeren (waaronder leerlingen in de bovenbouw van middelbare scholen) en heeft geadviseerd om de bovenbouw van middelbare scholen te sluiten (een advies dat de Staat naast zich neer heeft gelegd).¹
4. Eisers menen dat de Staat op het punt van scholen en kinderen momenteel buiten de grenzen van zijn beleidsvrijheid treedt. Juist in een crisissituatie als deze, waarbij er

¹ Advies van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) na het 83e en 84e overleg van het Outbreak Management Team (OMT) COVID-19, vindplaats: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2020/11/03/advies-nav-83e-en-84e-omt>, p. 6

nog heel veel onzekerheden zijn over de gevolgen voor de gezondheid, moeten burgers in staat worden gesteld om de risico's van het coronavirus zélf te kunnen beoordelen op basis van volledige en juiste overheidsinformatie, en vervolgens moet het hen toegestaan zijn om zelf te kiezen op welke manier zij met die risico's willen omgaan voorzover het hun eigen gezondheid en die van hun gezin betreft. Voor de groep burgers die in deze zaak centraal staat – ouders en verzorgers van kinderen – geldt dat dit nu niet het geval is. De informatie die de Staat verstrekt, aan ouders én aan scholen, over de kans dat kinderen besmet raken en het virus doorgeven is in strijd met de huidige stand van de best beschikbare wetenschap, of in ieder geval met het voorzorgsbeginsel.

5. Daarnaast wordt het ouders en verzorgers die op basis van die huidige stand van de wetenschap en gezien de huidige mate van viruscirculatie een eigen risicoafweging maken, niet toegestaan om hun kinderen thuis te houden vanwege de besmettingsrisico's op school. Het huidige beleid van de regering, met name waar het gaat om de leerplicht, dwingt sommige ouders en verzorgers om grotere besmettingsrisico's te lopen dan zij zelf voor hun eigen gezondheid en die van hun kinderen, aanvaardbaar vinden, mede gelet op de informatie die zij ontleen aan de gezaghebbende richtlijnen van de World Health Organisation ("WHO").
6. In dat verband menen eisers voorts dat de Staat bovendien de marges van zijn beleidsvrijheid overschrijdt door zonder objectieve rechtvaardiging af te wijken van de richtlijnen van de WHO voor het geven van veilig onderwijs op middelbare scholen.
7. Kort gezegd vorderen eisers in deze procedure:
 - 1) Juiste en volledige informatieverstrekking van de Staat aan ouders en verzorgers over (a) het risico van verspreiding van het coronavirus door kinderen en (b) het mogelijke risico dat kinderen lopen als een van hun klasgenoten is besmet.
 - 2) Dat de Staat in zijn adviezen voor maatregelen bij kinderen aansluit bij de richtlijnen van de WHO.
 - 3) Dat de Staat scholen en leerplichtambtenaren oproept om de fysieke leerplicht niet te handhaven voor ouders en verzorgers die hun kinderen thuis willen houden terwijl de viruscirculatie gevaarlijk hoog is (zolang de signaalwaarde op het Corona Dashboard van de Staat is overschreden).

II. Eisers

8. Eiser sub 1 in deze procedure is de Stichting Protect Everybody (hierna: "Protect Everybody"). Deze stichting is opgericht met als doel het – in en buiten rechte – bevorderen van een veilige samenleving voor alle Nederlandse burgers tijdens de SARS-CoV-2 pandemie, en het bevorderen van een maximale indamming van het coronavirus in Nederland. Meer in het bijzonder zet Protect Everybody zich in voor het beperken van het risico op besmetting van leerlingen en hun ouders/verzorgers in het primair- en voortgezet onderwijs in Nederland.

Productie 1: statuten en uittreksel handelsregister Stichting Protect Everybody

9. Bij Protect Everybody zijn verschillende belangengroepen aangesloten:

- (i) Platform ContainmentNu: een burgerorganisatie die zich sinds maart 2020 inzet voor de invoering van een containment-strategie in Nederland om het coronavirus in te dammen en te stoppen (**productie 2**: verklaring Vicky van der Togt, een van de initiatiefnemers van Platform ContainmentNu);
 - (ii) Endcoronavirus en het New England Complex Systems Institute: Endcoronavirus is een internationale multidisciplinaire vrijwilligersorganisatie die bestaat uit meer dan 4000 wetenschappers, ondernemers en burgers. Endcoronavirus is onderdeel van het New England Complex Systems Institute (dat zich als zodanig ook bij Protect Everybody en deze rechtszaak heeft aangesloten), en is geaffilieerd met de Amerikaanse universiteiten MIT, Harvard, Brandeis, USC en USCF. Endcoronavirus werkt aan oplossingen om het coronavirus te in te dammen. Hiertoe stelt zij onder meer richtlijnen en aanbevelingen op voor beleidsmakers, bedrijven en individuen. De richtlijnen van Endcoronavirus zijn gebaseerd op onderzoek dat is uitgevoerd door wetenschappers van het New England Complex Systems Institute, Harvard, UCLA, MIT en andere vooraanstaande instituten (**productie 3**: verklaring Yaneer Bar-Yam, president van het New England Complex Systems Institute en fysicus en complexiteitswetenschapper, opgeleid aan MIT).
 - (iii) Scholen Veilig: een groep vrijwilligers die informatie verzamelt en deelt over het coronavirus met betrekking tot kinderen en scholen. Op de website [scholenveilig.com](https://www.scholenveilig.com) deelt deze groep sinds april 2020 relevante informatie zoals overzichten van internationale wetenschappelijke literatuur, krantenartikelen en praktische documenten over veiligheid op scholen (**productie 4**: verklaring van [Anouk van der Vliet](#), vertegenwoordiger van Scholen Veilig).
 - (iv) Het Scholenmeldpunt: een groep van tientallen bezorgde ouders, leerkrachten en medewerkers uit de zorg die sinds het begin van de uitbraak besmettingen op scholen bijhoudt. Scholenmeldpunt wordt in deze procedure gesteund door de facebookgroep "Wij blijven thuis dus onze kinderen ook tijdens de Corona Crisis" met een kleine 4400 leden (**productie 5**: verklaring [Anouk van der Vliet](#), leerkracht basisonderwijs en vertegenwoordiger Scholenmeldpunt en de facebookgroep).
 - (v) Zero Covid Alliance: een internationaal samenwerkingsverband dat zich inzet voor indammen van het coronavirus naar nul (**productie 6**: verklaring Mohamed Salem, vertegenwoordiger Zero Covid Alliance).
10. Eisers sub 2 t/m 10 zijn bezorgde ouders met leerplichtige kinderen. Zij zien zich geconfronteerd met de situatie dat zij hun kinderen dagelijks naar school moeten sturen tijdens een fase van ongecontroleerde verspreiding van het virus. Ouders die hun kinderen thuishouden worden geconfronteerd met (dreiging) van de leerplichtambtenaar en in sommige gevallen zelfs met Veilig Thuis.

Producties 7a t/m 7g bevatten verklaringen van de ouders die eisers zijn in deze procedure waarin zij hun persoonlijke situatie uiteenzetten en uitleggen waarom zij belang hebben bij toewijzing van de vorderingen. Een aantal van

deze ouders hebben te maken gekregen met de leerplichtambtenaar omdat zij hun kind of kinderen thuishouden uit angst voor besmetting.

11. In hoofdstuk VIII hierna wordt nader ingegaan op de ontvankelijkheid van eisers.
12. Daarnaast wordt deze procedure gesteund door nog eens 230 personen die de steunverklaring op de website van Protect Everybody hebben getekend. De namen van deze personen zijn opgenomen in **productie 8**. Een aantal van deze ondertekenaars heeft ook een verklaring over hun persoonlijke situatie opgestuurd. Deze verklaringen zijn opgenomen in **productie 9**.

III. Het coronavirus en kinderen – de huidige stand van de wetenschap

13. SARS-Cov-2 is een virus dat de infectieziekte COVID-19 veroorzaakt. COVID-19 is binnen het kader van de Wet Publieke Gezondheid gekwalificeerd als een zogenaamde "Groep A infectieziekte". Groep A infectieziekten worden zo ernstig en besmettelijk geacht dat de WHO heeft vastgesteld dat iedere infectie, ook een los op zichzelf staand geval, altijd direct via de WHO aan de internationale gemeenschap moet worden gemeld.²
14. Wereldwijd zijn er op het moment van opstellen van de dagvaarding 55.079.655 COVID-19 infecties vastgesteld en zijn er 1.328.269 mensen waarvan is vastgesteld dat zij aan het virus zijn overleden. In Nederland zijn er meer dan tienduizend mensen overleden aan een vastgestelde of vermoedelijke COVID-19 infectie.³ Dat getal steeg in de meest recente week met wekelijks 565 personen waarvan is vastgesteld dat zij aan COVID-19 zijn overleden.⁴ Het werkelijke aantal COVID-19 gerelateerde sterfgevallen ligt hoger, zo blijkt uit de oversterfte die het CBS bijhoudt. COVID-19 heeft volgens het RIVM een "Infection Fatality Rate" van 1%, wat betekent dat gemiddeld 1 op de 100 besmette personen komt te overlijden.⁵
15. In de beginfase van de pandemie leek uit onderzoek van het RIVM naar voren te komen dat kleine kinderen (onder de 10 of 12 jaar) een kleine rol spelen bij de verspreiding van SARS-CoV-2. Het RIVM voerde dit onderzoek voornamelijk uit onder kinderen van zorgmedewerkers, toen de scholen gesloten waren, waarbij zij door het RIVM niet als indexcasus in het gezin werden geïdentificeerd. Inmiddels lijkt de conclusie dat kinderen een kleine rol spelen bij de verspreiding van het virus – zoals hieronder toegelicht - achterhaald.
16. Met betrekking tot oudere kinderen (tieners) is er géén wetenschappelijk bewijs dat zij minder snel besmet worden of het virus minder snel verspreiden dan volwassenen. Onderzoeken naar verspreiding door tieners wijzen er juist op dat zij minstens even besmettelijk zijn als volwassenen.

² MvT Wet Publieke Gezondheid, Kamerstukken II, 2007/2008, 31 316, nr. 3, p. 10

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/10-duizend-coronadoden-tijdens-eerste-golf-van-de-pandemie>

⁴ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/actueel>

⁵ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/ziekte>

17. Zo bleek uit recent onderzoek naar 59.073 contacten van 5.706 besmette personen in Zuid Korea (uitgevoerd tijdens de sluiting van scholen!): *"that household transmission of SARS-CoV-2 was high if the index patient was 10–19 years of age"*.⁶
18. Uit Amerikaans onderzoek bleek dat *"the viral load in children in the asymptomatic/early infection phase was significantly higher than in hospitalized adults with severe disease with over 7 days of symptoms"*.⁷ In hetzelfde onderzoek werd ook geconcludeerd: *"If schools were to reopen fully without necessary precautions, it is likely that children will play a larger role in this pandemic.[...] Potential transmission of SARS-CoV-2 between children and families should be considered when designing strategies to mitigate the COVID-19 pandemic."*
19. Ook uit onderzoek uitgevoerd in het zuiden van India door Princeton Environmental Institute, John Hopkins University en the University of California, Berkeley, en gepubliceerd in *Science*, is gebleken dat kinderen een veel belangrijkere rol bij de verspreiding van het virus spelen dan eerst gedacht.⁸ Hoofdonderzoeker Ramanan Laxminarayan: *"Kids are very efficient transmitters in this setting, which is something that hasn't been firmly established in previous studies."*⁹
20. In een recent rapport van het ministerie van Gezondheid in Israël werd geconcludeerd dat kinderen zelfs vaker besmet waren geraakt dan volwassenen. Van de 678.000 bij kinderen uitgevoerde testen waren er 55.000 positief (8%), vergeleken met 157.000 positieve testen van 2.54 miljoen bij volwassenen uitgevoerde testen (6%).¹⁰
21. Onderzoek van het Amerikaanse Center of Disease Control ("CDC") naar transmissie binnen huishoudens wees uit dat overdracht plaatsvond ongeacht of de index patient een volwassene of kind was: *"These findings suggest that transmission of SARS-CoV-2 within households is high, occurs quickly, and can originate from both children and adults."*¹¹

⁶ Park Y, Choe Y, Park O, Park S, Kim Y, Kim J, et al., 'Contact Tracing during Coronavirus Disease Outbreak', South Korea, 2020. *Emerg Infect Dis.* 2020;26(10):2465-2468, vindplaats: <https://dx.doi.org/10.3201/eid2610.201315>

⁷ Yonker, Lael M. et al., Pediatric Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 (SARS-CoV-2): Clinical Presentation, Infectivity, and Immune Responses, *The Journal of Pediatrics*, 19 augustus 2020, vindplaats: [https://www.jpeds.com/article/S0022-3476\(20\)31023-4/fulltext](https://www.jpeds.com/article/S0022-3476(20)31023-4/fulltext)

⁸ Ramanan Laxminarayan, Brian Wahl, Shankar Reddy Dudala, K. Gopal, Chandra Mohan B, S. Neelima, K. S. Jawahar Reddy, J. Radhakrishnan, Joseph A. Lewnard, 'Epidemiology and transmission dynamics of COVID-19 in two Indian states', *Science*, 6 november 2020: 691-697, vindplaats: <https://science.sciencemag.org/content/370/6517/691>

⁹ Largest COVID-19 contact tracing study to date finds children key to spread, evidence of superspreaders, Princeton Environmental Institute, 30 september 2020, vindplaats: <https://www.princeton.edu/news/2020/09/30/largest-covid-19-contact-tracing-study-date-finds-children-key-spread-evidence>

¹⁰ Oorspronkelijk rapport (Hebreeuws): https://www.gov.il/BlobFolder/reports/bz-400844120/he/files_publications_corona_bz-400844120.pdf. Vertaling:

https://winterwind.org/_media/covid-19/files_publications_corona_bz-400844120.iw.en.pdf

¹¹ Grijalva CG, Rolfes MA, Zhu Y, et al. Transmission of SARS-COV-2 Infections in Households — Tennessee and Wisconsin, April–September 2020. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep* 2020;69:1631–1634, vindplaats: [http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6944e1external icon](http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6944e1external%20icon)

22. Uit bron en contactonderzoek in Triënt (Italië) bleek dat kinderen onder de 15 jaar het grootste risico op verspreiding vormden.¹²
23. In bijvoorbeeld Georgia (VS), Mississippi (VS), Tennessee (VS), Nebraska (VS)¹³, New York (VS), Montreal (CA)¹⁴, Quebec (CA)¹⁵, Santiago (Chili)¹⁶, Sydney (Aus)¹⁷, Oise (FR)¹⁸, Engeland (VK)¹⁹, Soest (NL)²⁰ en Israël²¹ zijn grote uitbraken op scholen geconstateerd.
24. Daarnaast wordt steeds duidelijker dat het sluiten van scholen in verschillende landen een grote rol heeft gespeeld bij het verminderen van de verspreiding van SARS-CoV-2.²² De Britse Scientific Advisory Group for Emergencies (SAGE; het equivalent van het OMT in het Verenigd Koninkrijk) rekende uit dat het sluiten van alle scholen gepaard zou gaan met een afname van het R-getal met 0,2 tot 0,5 en daarmee na een algemene lockdown de meest effectieve maatregel zou zijn.²³
25. In een recente publicatie in The Lancet, waarbij data uit 131 landen werden geanalyseerd, werd geconcludeerd dat heropening van scholen na lockdowns leidt tot

¹² Fateh-Moghadam, Battisti, et al. Contact tracing during Phase I of the COVID-19 pandemic in the Province of Trento, Italy: key findings and recommendations. medRxiv 2020.07.16.20127357, vindplaats: <https://doi.org/10.1101/2020.07.16.20127357>

¹³ COVID-19 outbreaks in children complicate school reopening plans – Al Jazeera English <https://www.aljazeera.com/amp/news/2020/8/19/covid-19-outbreaks-in-children-complicate-school-reopening-plans?>

¹⁴ Montreal schools now driving force of COVID-19 spread: experts – Montreal Gazette

¹⁵ 101 écoles aux prises avec des éclosions de COVID-19 La transmission entre les murs de l'école s'accélère – Le Journal du Québec – 2 oktober 2020

<https://www.journaldequebec.com/2020/10/02/101-ecoles-aux-prises-avec-des-eclosions-de-covid-19>

¹⁶ Torres, Piñera et al. Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 Antibody Prevalence in Blood in a Large School Community Subject to a Coronavirus Disease 2019 Outbreak: A Cross-sectional Study, Clinical Infectious Diseases, ciaa955.

¹⁷ Cluster linked to Sydney's Tangara school grows, source of outbreak a mystery. The Sydney Morning Herald, 11 augustus 2020, <https://www.smh.com.au/national/nsw/cluster-linked-to-sydney-s-tangara-school-grows-source-of-outbreak-a-mystery-20200811-p55kjm.html>

¹⁸ Fontanet, Tondeur, et al. Cluster of COVID-19 in northern France: A retrospective closed cohort study. MedRxiv, 2020.04.18.20071134.

<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.04.18.20071134v1>

¹⁹ Weekly Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) surveillance report, week 39. Public Health England. <https://t.co/YQujd2NCCO?amp=1>

²⁰ Vijf weken na corona-uitbraak op Griffland College in Soest: 69 besmettingen, 1400 leerlingen thuis – Algemeen Dagblad.

<https://www.ad.nl/amersfoort/vijf-weken-na-corona-uitbraak-op-griffland-college-in-soest-69-besmettingen-1400-leerlingen-thuis~ac3458b47/>

²¹ When Covid Subsided, Israel Reopened Its Schools. It Didn't Go Well – New York Times <https://www.nytimes.com/2020/08/04/world/middleeast/coronavirus-israel-schools-reopen.html>

²² Yang Liu, Christian Morgenstern, James Kelly, Rachel Lowe, CMMID COVID-19 Working Group, Mark Jit, 'The impact of non-pharmaceutical interventions on SARS-CoV-2 transmission across 130 countries and territories', medRxiv 2020.08.11.20172643; doi: <https://doi.org/10.1101/2020.08.11.20172643> (pre-print, nog niet peer-reviewed), Jan Markus Brauner, Sören Mindermann, Mrinank Sharma et al., 'The effectiveness of eight nonpharmaceutical interventions against COVID-19 in 41 countries', medRxiv 2020.05.28.20116129; doi: <https://doi.org/10.1101/2020.05.28.20116129> (pre-print, nog niet peer-reviewed), Polly Matzinger, Jeff Skinner, 'Strong impact of closing schools, closing bars and wearing masks during the Covid-19 pandemic: results from a simple and revealing analysis', medRxiv 2020.09.26.20202457; doi: <https://doi.org/10.1101/2020.09.26.20202457> (pre-print, nog niet peer-reviewed)

²³ Scientific Advisory Group for Emergencies, Non-pharmaceutical interventions (NPIs) table, 21 september 2020, <https://www.gov.uk/government/publications/npis-table-17-september-2020>

een stijging van het aantal besmettingen met 24% in de eerste maand.²⁴ De enige andere maatregel met een soortgelijke effectiviteit is een verbod op samenkomsten in groepen met meer dan 10 personen.

26. Ook het OMT onderkent inmiddels dat tieners en scholen een rol spelen in de verspreiding van het virus. In het OMT advies van 13 oktober 2020 staat: "[...] *het OMT constateert dat jongeren regelmatig besmet worden en zouden kunnen bijdragen aan de verspreiding van COVID-19 [...]*". Jaap van Dissel zei tijdens de kamerbriefing van 28 oktober 2020: "*we hebben in onze vorige OMT-brief nadrukkelijk aangegeven dat wij ons wel degelijk ervan bewust zijn dat middelbare scholieren kunnen bijdragen aan verspreiding en dat zij ook ziek kunnen worden, maar dat we naar school gaan voor die groep zo belangrijk achten dat we elders strengere of aangescherpte maatregelen suggereren om de scholen vrij te laten zolang dat mogelijk is.*"²⁵
27. In het OMT advies van 2 november staat dat het OMT zich zorgen maakt over de besmettingen onder jongeren (waaronder leerlingen in de bovenbouw van middelbare scholen). Om die reden adviseerde het OMT de Staat om de bovenbouw van de middelbare scholen te sluiten. In de kamerbriefing van 4 november 2020 presenteerde Jaap van Dissel de aanname van het RIVM dat wanneer alle scholen twee weken zouden sluiten de R-waarde naar 0,74 (in plaats van 0,88) zou dalen, en dat het aantal IC opnamen per dag op 7 december naar tien zou zijn gedaald (in plaats van op 20 december). Onderstaande tabel – die Van Dissel in zijn presentatie gebruikte - geeft het geschatte effect van de verschillende scenario's op de Rt-waarde weer:

Scenario	Rt-waarde
geen aanscherping in sept/oktober	1.25 (1.11 – 1.40)
met gevolgde maatregelen	0.88 (0.75 – 0.99)
maartpakket, alle scholen open	0.83 (0.72 – 0.91)
maartpakket, basisscholen open	0.79 (0.71 – 0.90)
maartpakket, scholen dicht	0.74 (0.66 – 0.82)
maartpakket, 10% extra streng	0.67 (0.60 – 0.74)
maartpakket, 20% extra streng	0.59 (0.53 – 0.66)

Productie 13: powerpointpresentatie Jaap van Dissel kamerbriefing van 4 november 2020

28. Uit het rapport van het RIVM over de epidemiologische situatie van 20 oktober 2020 blijkt dat in de week van 13 oktober t/m 20 oktober 4583 nieuwe besmettingen zijn gemeld in de leeftijdsgroep 15-19, tegen bijvoorbeeld 4393 besmettingen in de

²⁴ You Li et al, 'The temporal association of introducing and lifting non-pharmaceutical interventions with the time-varying reproduction number (R) of SARS-CoV-2: a modelling study across 131 countries', The Lancet 22 oktober 2020, vindplaats: [https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(20\)30785-4](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30785-4)

²⁵ Verslag van de technische briefing, Kamerstukken II, 2020-2021, 25 295, nr. 709

leeftijdsgroep 30-34 en 3988 besmettingen in de leeftijdsgroep 40-44.²⁶ Slechts in vier leeftijdsgroepen kwamen méér besmettingen voor (met leeftijdsgroep 20-24 als koploper met 5209 besmettingen).

29. Waar kinderen, en zeker tieners, dus bijdragen aan de verspreiding van het virus, lopen zij wel (veel) minder risico om te overlijden door een COVID-19 infectie dan ouderen. In zijn algemeenheid geldt dat het overlijdensrisico toeneemt met de leeftijd. Maar dit betekent niet dat kinderen geen risico lopen op ernstige symptomen of zelfs – in uitzonderlijke gevallen – sterfte. Een klein aantal kinderen dat geïnfecteerd wordt met het coronavirus krijgt te maken met ernstige complicaties die lijken op de ziekte van Kawasaki.²⁷ Bij deze ziekte ontstaan ontstekingen in de bloedvaten en in sommige gevallen kan de ziekte leiden tot aneurysmas en beschadiging van het hart. Ook kunnen kinderen – net als volwassenen – te maken krijgen met ernstige lange termijn gevolgen na een COVID-19 infectie. Inmiddels is er steeds meer onderzoek dat uitwijst dat een in eerste instantie “milde” COVID-19 infectie onder meer langdurige (en misschien wel blijvende) zenuw schade, schade aan het hart, longschade en hersenschade kan opleveren.²⁸ Ernstige lange termijn effecten na een corona infectie worden ook wel “Long COVID” genoemd (waarbij long niet verwijst naar longen, maar naar het Engelse woord voor “lang”). Het is momenteel nog onduidelijk hoeveel infecties leiden tot Long COVID. De WHO heeft vastgesteld dat 35% van de geïnfecteerden na twee à drie weken nog steeds klachten heeft. Het percentage patiënten dat nog langer last heeft van (ernstige) symptomen wordt door wetenschappers geschat op 10%.²⁹ Long-COVID patiënten hebben last van klachten als kortademigheid, extreme vermoeidheid, spierpijn en neurologische symptomen als extreme vergeetachtigheid. In de woorden van WHO director-general Tedros Adhanom Ghebreyesus: *“To a significant number of people, this virus poses a range of serious long-term effects.”*
30. Er is nog veel onduidelijk over het percentage Long-COVID bij kinderen, maar vast staat dat kinderen ook Long-COVID kunnen krijgen.³⁰ Kinderen hebben hun hele leven nog voor zich, en het valt zeker niet uit te sluiten dat kinderen met Long-COVID hier de rest van hun leven de gevolgen van ondervinden. Dat die gevolgen ernstig kunnen zijn, blijkt bijvoorbeeld uit het verhaal van een moeder met twee kinderen die allebei lijden aan Long-COVID, dat Protect Everybody van deze moeder ontving.

Productie 14: verklaring van moeder met twee kinderen die lijden aan Long COVID. Haar kinderen hebben al maandenlang last van de volgende symptomen

²⁶ Epidemiologische situatie COVID-19 in Nederland, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu – RIVM, 3 november 2020, 10:00

²⁷ Zie bijv. Ouldali et al., ‘Emergence of Kawasaki disease related to SARS-CoV-2 infection in an epicentre of the French COVID-19 epidemic: a time-series analysis’, *The Lancet Child Adolescent Health* 2020; 4: 662–68, vindplaats: [https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(20\)30175-9/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(20)30175-9/fulltext)

²⁸ Zie bijvoorbeeld [https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370\(20\)30228-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370(20)30228-5/fulltext), <https://jamanetwork.com/journals/jamacardiology/fullarticle/2768916> en <https://www.hersenstichting.nl/corona-en-de-hersenen/>

²⁹ Nature, ‘The lasting misery of coronavirus long-haulers’, 14 september 2020, vindplaats: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02598-6>, Greenhalgh Trisha, Knight Matthew, A’Court Christine, Buxton Maria, Husain Laiba, ‘Management of post-acute covid-19 in primary care’, *BMJ* 2020; 370:m3026, vindplaats: <https://www.bmj.com/content/370/bmj.m3026>

³⁰ Zie bijvoorbeeld CNN, ‘Adults may not be the only Covid ‘long haulers.’ Some kids still have symptoms, months after falling ill’, 10 augustus 2020, <https://edition.cnn.com/2020/08/10/health/children-long-covid-symptoms-intl-qbr/index.html>

en er is nu (na maanden) eindelijk een afspraak voor nader onderzoek in het AMC:

- *Koorts (dagelijks)*
- *Bij vlagen ijskoud, niet warm te krijgen*
- *Erge buikpijn*
- *Hoofdpijn*
- *Huiduitslag; bultjes hele lichaam en gezicht*
- *Lijkbleek gezicht, grauwe ogen*
- *Moe, weinig energie, lethargisch*

Alleen bij onze 6-jarige:

- *Elektrische tintelingen in handen en voeten/onderbenen*

Alleen bij onze 3-jarige:

- *Hartkloppingen (keiharde hartslag 'uit de borst klappend', verschillende snelheden, ook in rust)*
- *Pijnlijke, moeie benen*
- *Duizelig, paar korte periodes van een paar dagen*
- *Vergeetachtigheid*
- *Zwarte dunne ontlasting; bloed in de ontlasting (duidend op bovenaan dunne darm/maag)*
- *Oranjegele en geelwitte ontlasting (duidend op o.a. lever issues)"*

31. In het John Snow Memorandum, een verklaring die in oktober is gepubliceerd in het tijdschrift the Lancet, is opgesteld door gerenommeerde wetenschappers en inmiddels door 6900 wetenschappers, onderzoekers en zorgmedewerkers is ondertekend (waaronder Marc van Bonten en andere leden van het Nederlandse OMT), wordt onder meer om deze reden opgeroepen om het virus niet rond te laten gaan onder jongeren: *"Uncontrolled transmission in younger people risks significant morbidity(3) and mortality across the whole population. In addition to the human cost, this would impact the workforce as a whole and overwhelm the ability of healthcare systems to provide acute and routine care."*³¹ In het memorandum staat ook: *"The infection fatality rate of COVID-19 is several-fold higher than that of seasonal influenza and infection can lead to persisting illness, including in young, previously healthy people (ie, long COVID) [...] we still do not understand who might suffer from long COVID."*
32. Tenslotte verwijzen eisers naar de steunverklaring van Yaneer Bar-Yam, president van het New England Complex Systems Institute en fysicus en complexiteitswetenschapper, opgeleid aan MIT (**productie 10a**) en de verklaring van Ginny Mooy, antropologe die werkzaam is geweest bij de ebolabestrijding in Sierra Leone 2014- 2016 als onderzoeker en veldwerker, en lid van het Red Team (een onafhankelijke expertgroep die met reflectie, duiding en advies een bijdrage levert aan de preventie en bestrijding van COVID-19) (**productie 10b**).

Uit de verklaring van Yaneer Bar-Yam (**productie 10a**):

³¹ www.johnsnowmemo.com

"The scientific evidence of multiple studies shows that students can be infected and infect others, and that outbreaks occur in schools. Three of the most important studies were performed about cases in India and published in Science Magazine[1], Israel and published by their Ministry of Health[2], and a multinational study published in Lancet[3]. Because students are often asymptomatic (or particularly for young children perhaps are not reporting mild symptoms) standard testing protocols often miss their illnesses and contribution to transmission. Some countries have chosen not to test children, partially due to limited testing availability and prior assumptions that child infections are not important for their health or the outbreak transmission. Both of these have confused many other studies and has promoted an incorrect assessment of the involvement of children. Also, it is important to recognize that while students have a lower COVID-19 severe disease and mortality rate, these are not zero. The risk of child illnesses remains significant for the parents and families affected. The emerging understanding of Long COVID that is known to affect tens of percents of those who are infected, including asymptomatic and mild cases of COVID, has not been shown to be age dependent. While data on children is just beginning to be collected, this leaves us with the expectation that children may very well suffer heart, brain, lung and other organ damage for long periods and even their lifetimes. There is also the severe MIS-C that affects children due to coronavirus infection. Moreover, the transmission in schools, like other indoor, extended time gatherings, in often poorly ventilated rooms, and the use of shared bathrooms, are precisely the conditions for transmission including superspreader events that have been widely reported upon, see in particular the Israel report that documents them directly."

Uit de verklaring van Ginny Mooy (**productie 10b**):

"Omdat in de regel geen bron en contactonderzoek wordt uitgevoerd op scholen, is er in deze setting sprake van ongecontroleerde verspreiding. Maar ook de verspreiding vanuit deze settings naar andere settings (zoals het gezin) blijft grotendeels onbekend, aangezien het nog onbekend is in welke mate (asymptomatische) kinderen het virus overdragen aan andere personen."

[...]

"De beslissing van de Nederlandse overheid om alle scholen zonder voorzorgsmaatregelen open te laten heeft geen (bio)medisch wetenschappelijke, maar een politieke basis."

33. Overall in de wereld wordt geworsteld met de vraag hoe om te gaan met maatregelen voor kinderen en op scholen. Het is uiteraard van zeer groot belang dat kinderen zich kunnen ontwikkelen en onderwijs kunnen volgen. Tegelijkertijd moet het risico dat scholieren en hun docenten elkaar besmetten en daarmee het risico lopen op mogelijk ernstige gevolgen, en ongewild het virus in de samenleving verspreiden zo veel mogelijk beperkt worden. Hierbij dient bedacht te worden dat op scholen grote aantallen jongeren bij elkaar komen en de lessen binnen gegeven worden, waarbij het risico op besmetting veel groter is dan buiten.³²

³² Zie bijvoorbeeld Fears AC, Klimstra WB, Duprex P, Hartman A, Weaver SC, Plante KC, Mirchandani D, Plante JA, Aguilar PV, Fernández D, Nalca A, Totura A, Dyer D, Kearney B, Lackemeyer M, Bohannon JK,

34. De WHO heeft daarom een richtlijn gepubliceerd, die is opgesteld in samenwerking met de Technical Advisory Group (TAG) of Experts on Educational Institutions and COVID-19 en experts van de WHO, UNICEF, and UNESCO. In deze richtlijn staat beschreven welke maatregelen beleidmakers zouden moeten nemen op scholen om zo veilig mogelijk onderwijs aan te bieden.
35. In de richtlijnen van de WHO is voor scholen die zich in gebieden bevinden waarin "community transmission" plaatsvindt (waartoe Nederland momenteel zonder enige twijfel behoort), en die desalniettemin open blijven, opgenomen dat strikte naleving van de COVID-19 richtlijnen geboden is, waaronder een afstand van minimaal 1 meter tussen leerlingen onderling buiten en binnen klaslokalen ("*Community-transmission districts/sub-districts: Maintain a distance of at least 1 metre between all individuals (students of all age groups and staff) for any schools remaining open*").³³ Daarnaast adviseren de WHO en UNICEF het gebruik van maskers buiten en binnen klaslokalen voor kinderen ouder dan 12 jaar ("*In countries or areas where there is intense community transmission of SARS-CoV-2 and in settings where physical distancing cannot be achieved, WHO and UNICEF advise decision makers to apply the following criteria for use of masks in schools (either in classes, corridors or communal areas) when developing national policies: [...] Children and adolescents 12 years or older should follow the national mask guidelines for adults*").³⁴
36. En ook voor scholen is het motto van de WHO "test, test, test" van groot belang. De WHO adviseert in haar richtlijn voor veilig onderwijs: "*Early detection of suspected cases, test suspect cases; identify and trace contacts; quarantine contacts.*"³⁵
37. Anders dan Nederland hebben vrijwel alle Europese landen (en daarbuiten) de richtlijn van de WHO overgenomen en geldt het advies om binnen en buiten scholen onderling afstand te houden onverkort voor kinderen. Ook dragen kinderen in het voortgezet onderwijs mondneusmaskers op school, en ook in de klas, zeker bij een hoge transmissie van het virus.
38. In de Handreiking contact- en uitbraakonderzoek COVID-19 bij kinderen (0 tot 18 jaar) van het RIVM³⁶ worden als mogelijke aanvullende maatregelen in het geval van community transmission – om algehele sluiting van scholen te voorkomen – aanvullende maatregelen voorgesteld, waaronder de maatregel om leerlingen onderling ook anderhalve meter afstand te laten houden, en het verminderen van de bezettingsgraad op scholen.

Johnson R, Garry RF, Reed DS, Roy CJ. Comparative dynamic aerosol efficiencies of three emergent coronaviruses and the unusual persistence of SARS-CoV-2 in aerosol suspensions. medRxiv 2020 <https://doi.org/10.1101/2020.04.13.20063784> en Santarpia JL, Rivera DN, Herrera V, Morwitzer MJ, Creager H, Santarpia JW, Crown KK, Brett-Major D, Schnaubelt E, Broadhurst MJ, Lawler JV, Reid SP, Lowe JJ. Transmission Potential of SARS-CoV-2 in Viral Shedding Observed at the University of Nebraska Medical Center. medRxiv (2020) doi: <https://doi.org/10.1101/2020.03.23.20039446>

³³ World Health Organization & United Nations Children's Fund (UNICEF) (2020), 'Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19', 14 september 2020, <https://www.who.int/publications/i/item/considerations-for-school-related-public-health-measures-in-the-context-of-covid-19>

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid

³⁶ <https://lci.rivm.nl/Handreiking-contact-en-uitbraakonderzoek-kinderen>

IV. De situatie in Nederland

39. Momenteel zit Nederland volop in de tweede golf. Hoewel het aantal besmettingen de afgelopen week gelukkig iets is teruggelopen, werden ten tijde van het opstellen van deze dagvaarding nog steeds 31 mensen per 100.000 inwoners per dag positief getest.³⁷ Dit is veel meer dan de signaalwaarde van 7 positief geteste mensen per dag per 100.000 inwoners die de overheid hanteert en veel meer dan de waarde waarop een land een 'rode zone' wordt in de in het nieuwe 'stoplichtensysteem' voor reisadviezen van de Europese Unie (50/100.000 besmettingen per 14 dagen).³⁸
40. Het percentage positieve testen lag in week 45 op 14,5%.³⁹ Ter vergelijking: een van de indicatoren van de WHO dat de epidemie in een bepaald gebied onder controle is, is een percentage positieve testen van minder dan 5%.⁴⁰ Ook de andere 'signaalwaarden' op het Corona dashboard zijn ruimschoots overtreden: op 10 november werden er gemiddeld 151 ziekenhuisopnames (signaalwaarde: 40) en 39 intensive care opnames (signaalwaarde: 10) gemeld.⁴¹ Voor vrijwel alle veiligheidsregio's geldt het risiconiveau 'zeer ernstig'.

Ten tijde van de zitting en op het moment dat de voorzieningenrechter uitspraak zal doen, zullen de cijfers hopelijk verder zijn gedaald. Daarnaast is er daags voor het uitbrengen van de dagvaarding veelbelovend nieuws naar buiten gekomen over mogelijke vaccins. Hier zij alvast opgemerkt dat dat niet afdoet aan het belang van eisers bij hun vorderingen. Helaas zal het – zelfs in het meest gunstige scenario – nog maanden duren voordat de eerste Nederlanders gevaccineerd kunnen worden. Het zal nog langer duren voordat het grootste deel van Nederland gevaccineerd kan worden en het einde van de pandemie mogelijk in zicht is. In de tussenliggende periode is het extra belangrijk dat er doeltreffende maatregelen worden getroffen om infecties – ook infecties onder kinderen – te voorkomen en mensen te informeren over de risico's. Ook valt het niet uit te sluiten dat de viruscirculatie weer zal stijgen en boven de signaalwaarden van het Corona dashboard blijft, of opnieuw uit zal komen, waardoor ouders en verzorgers goede reden zullen hebben om hun kinderen weer tijdelijk thuis te houden. Het vaccin geeft gelukkig wel uitzicht op een terugkeer naar 'het oude normaal', hopelijk al ergens in 2020, waardoor kinderen weer op een normale manier naar school zullen kunnen gaan. De gevraagde voorzieningen zijn om die reden al tijdelijk van aard.

41. Ondanks de huidige hoge besmettingsgraad, ondanks de genoemde onderzoeken waaruit steeds meer blijkt dat kinderen wel degelijk een rol spelen in de verspreiding van het virus, en zelfs ondanks het advies van het OMT om de bovenbouw op

³⁷ Corona Dashboard 16 november 2020

³⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_1875

³⁹ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/actueel>

⁴⁰ World Health Organization (2020), 'Public health criteria to adjust public health and social measures in the context of COVID-19, Annex to Considerations in adjusting public health and social measures in the context of COVID-19', 12 mei 2020, <https://www.who.int/publications/i/item/public-health-criteria-to-adjust-public-health-and-social-measures-in-the-context-of-covid-19>

⁴¹ Corona dashboard 10 november 2020

middelbare scholen tijdelijk te sluiten, lijkt de Nederlandse Staat nog steeds zijn beleid en communicatie te baseren op een onderschatting van de rol van kinderen en scholen. Dit wordt hieronder toegelicht.

De voorlichting

42. De Staat schrijft in publieke overheidsinformatie (waar burgers op vertrouwen als zij informatie zoeken over het virus) dat bij kinderen onder de 18 minder kans op besmetting en verspreiding van het virus is. Een greep uit de meest recente informatie van de Staat:
- “Veelgestelde vragen over het coronavirus en voortgezet (speciaal) onderwijs” op de website van de Rijksoverheid⁴² en nieuwsbericht ‘Middelbare scholen na de zomer volledig open’ op de website van de Rijksoverheid: *“Uit de cijfers blijkt dat scholieren nauwelijks besmet raken met het virus en als het gebeurt, verloopt de ziekte mild”*. **NB:** deze mededeling is na ontvangst van de sommatiebrief namens Protect Everybody van de pagina met Veelgestelde vragen verwijderd – zie hoofdstuk VI hierna.
 - ‘Veelgestelde vragen’ op de website van het RIVM⁴³: *“We zien een stijgend aantal infecties bij alle leeftijden. Ook bij jongeren en jongvolwassenen. Toch spelen kinderen een kleine rol in de verspreiding van het nieuwe coronavirus. COVID-19 komt minder vaak voor bij kinderen en ze verspreiden het virus minder. De besmettingen en besmettelijkheid van kinderen neemt wel toe als ze ouder worden. Verspreiding van het virus vindt vaak buiten school plaats, tijdens intensief contact met vrienden/klasgenoten in hun vrije tijd en maar beperkt op school en in de klas. Onderwijs is belangrijk voor het welzijn, de ontwikkeling en de gezondheid van kinderen en jongeren. Bovendien spelen kinderen maar een beperkte rol in de verspreiding van het nieuwe coronavirus.”*
 - RIVM: handreiking contact- en uitbraakonderzoek COVID-19 bij kinderen (0 tot 18 jaar)⁴⁴: *“De verspreiding van SARS-CoV-2 onder kinderen of van kinderen naar volwassenen komt minder vaak voor dan onder volwassenen of van volwassenen naar kinderen. Voor kinderen (<18 jaar) met onderliggend lijden geldt dat zij geen verhoogd risico hebben op een ernstig verloop van COVID-19. Zodoende geldt bovenstaande voor alle kinderen.”*
 - RIVM: Kinderen, school en COVID-19: *“Het nieuwe coronavirus verspreidt zich vooral onder volwassenen en van volwassen familieleden naar kinderen. Verspreiding van COVID-19 onder kinderen of van kinderen naar volwassenen komt minder vaak voor. Over het algemeen geldt: hoe jonger het kind, hoe minder groot de rol bij de verspreiding van het virus is. [...] Jongeren van 13 tot 18 jaar hoeven onderling geen 1,5 meter afstand te houden, maar wel tot volwassenen.”*

⁴² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ouders-scholieren-en-studenten-kinderopvang-en-onderwijs/voortgezet-onderwijs>

⁴³ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/vragen-antwoorden>.

⁴⁴ <https://lci.rivm.nl/Handreiking-contact-en-uitbraakonderzoek-kinderen>

- 'Corona en regels voor scholen basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs' op de website van de Rijksoverheid⁴⁵ en 'Mondkapjes in het onderwijs' op de website van de Rijksoverheid⁴⁶: *"Bij kinderen is de kans op besmetting klein en de risico's zijn beperkt."*
 - RIVM: 'De ziekte COVID-19'⁴⁷: *"Kinderen met COVID-19 hebben minder vaak klachten dan volwassenen, blijkt uit onderzoek van het RIVM. Ook lijkt het dat zij anderen minder vaak besmetten dan volwassenen."*
 - 'De Nederlandse maatregelen: basisregels voor iedereen' op de website van de Rijksoverheid⁴⁸: *"Kleine kinderen en kinderen die op de basisschool zitten hoeven niet getest te worden als ze klachten hebben."*
43. Eisers menen dat deze voorlichting van de Staat in het licht van de in hoofdstuk III genoemde onderzoeksresultaten onjuist en onvolledig is. Immers blijkt uit dat onderzoek dat het onjuist, of in ieder geval niet zonder meer juist is dat verspreiding onder kinderen minder vaak voor komt, en dat geldt zeker voor oudere kinderen (zoals het OMT ook onderkent). Op zijn minst is er in het licht van het internationale onderzoek onvoldoende zekerheid voor de hierboven gewraakte informatieverstrekking door de Staat, en zou het minimaal op de weg van de Staat liggen dit ontbreken van wetenschappelijke zekerheid in zijn voorlichting duidelijk te vermelden; juist waar het gaat om (ernstige) gezondheidsrisico's moet worden vermeden dat een schijnzekerheid wordt gewekt dat die risico's beperkt zijn. Het feit dat zo stellig en zonder voorbehoud wordt vermeld dat kinderen minder besmettelijk zijn, kan er toe leiden dat ouders en verzorgers het gezondheidsrisico dat hun kinderen, zichzelf en andere contacten van hun kinderen (zoals opa's en oma's of andere kwetsbaren) lopen verkeerd inschatten en op grond van deze onvolledige informatie (noodlottige) beslissingen nemen.

Ter vergelijking: het Robert Koch Instituut, het Duitse equivalent van het RIVM, vermeldt over de besmettelijkheid van kinderen:
*"Die Infektiosität im Kindesalter wurde bisher selten untersucht und kann daher nicht abschließend bewertet werden. Die Ansteckungsrate durch Kinder war in Studien ähnlich hoch wie bei erwachsenen Primärfällen. Studien zur Viruslast bei Kindern zeigen keinen wesentlichen Unterschied zu Erwachsenen."*⁴⁹

Het Amerikaanse CDC schrijft op zijn website:

"While fewer children have been sick with COVID-19 compared to adults, children can be infected with the virus that causes COVID-19, can get sick from

⁴⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ouders-scholieren-en-studenten-kinderopvang-en-onderwijs/basisonderwijs-en-speciaal-onderwijs/corona-en-regels-voor-scholen-basisonderwijs-en-speciaal-basisonderwijs>.

⁴⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/openbaar-en-dagelijks-leven/mondkapjes/onderwijs>.

⁴⁷ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/ziekte>.

⁴⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nederlandse-maatregelen-tegen-het-coronavirus/gezondheidsadviezen>.

⁴⁹ Robert Koch Instituut, SARS-CoV-2 Steckbrief zur Coronavirus-Krankheit-2019 (COVID-19), par. 16 vindplaats:

https://www.rki.de/DE/Content/InfAZ/N/Neuartiges_Coronavirus/Steckbrief.html;jsessionid=E261F9B6F473FCF5A54F0C4032C4E648.internet102#doc13776792bodyText16

COVID-19, and can spread the virus that causes COVID-19 to others. Children, like adults, who have COVID-19 but have no symptoms ("asymptomatic") can still spread the virus to others."⁵⁰

44. Daarnaast is er geen basis voor de stelling dat verspreiding van het virus vaak buiten school plaatsvindt, maar beperkt is op school en in de klas. Dit blijkt niet uit onderzoek en er is in Nederland geen mogelijkheid om dit te concluderen, nu er voor klasgenoten geen bron- en contactonderzoek plaatsvindt en nu kinderen onder de 13 niet getest hoeven te worden (zie hierna).

Het beleid en de voorlichting in het kader van bron- en contactonderzoek in de klas

45. Sinds 9 oktober 2020 is het beleid van de Staat dat contacten van personen onder de 18 jaar in beginsel in het bron en contactonderzoek **niet** worden beschouwd als nauw contact, maar standaard als "categorie 3" contact.⁵¹ Dit geldt voor alle kinderen met wie de besmette persoon op school in contact is geweest, en is alleen anders als kinderen ook in hun vrije tijd "frequent en intensief contact met elkaar hebben gehad". Met andere woorden: als een kind op school de hele dag naast een vriend binnen in de klas zit en ook alle pauzes met deze vriend doorbrengt, is de vriend volgens de Staat géén nauw contact. Indien dezelfde kinderen buiten school met elkaar een potje voetballen in de buitenlucht, is diezelfde vriend wél een nauw contact.
46. Bij een categorie 3 contact wordt niet geadviseerd 10 dagen in quarantaine te gaan. Er wordt aan (ouders van) categorie 3 contacten enkel een brief verstuurd met het advies om de algemene coronamaatregelen in acht te nemen en extra alert te zijn op klachten. Dat betekent dat ook ouders van kinderen die in de klas de hele dag naast een kind zit dat positief getest is, in beginsel altijd zo'n standaardbrief met dit advies krijgen. In de standaardbrief aan ouders/verzorgers van klasgenoten van een besmet kind staat de volgende tekst:⁵²

*"U krijgt deze informatie omdat uw kind in de klas of groep contact heeft gehad met een persoon die positief getest is op COVID- 19. Omdat er **geen** sprake is geweest van nauw contact, hoeft uw kind niet in quarantaine."* [vetgedrukt niet toegevoegd door advocaat, in de standaardbrieven is het woord "geen" daadwerkelijk vetgedrukt]

47. Met andere woorden: bij een met COVID-19 geïnfecteerde klasgenoot, is de kernboodschap van de overheid aan de ouders/verzorgers dat zij zich geen zorgen hoeven te maken dat hun kind besmet is geraakt (of dat zij daardoor zelf besmet zullen raken), dit terwijl het geheel niet duidelijk is hoe nauw het contact met het besmette kind daadwerkelijk geweest is. Hiermee worden ouders gerustgesteld,

⁵⁰ <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/children/symptoms.html>

⁵¹ Protocol bron- en contactonderzoek COVID-19 versie 9 oktober 2020, <https://lci.rivm.nl/COVID-19-bco-en-Handreiking-contact-en-uitbraakonderzoek-COVID-19-bij-kinderen> (0 tot 18 jaar) versie 9 oktober 2020, <https://lci.rivm.nl/Handreiking-contact-en-uitbraakonderzoek-kinderen>

⁵² Informatie voor ouders/verzorgers van klas- en groepsgenoten van een patiënt in basisonderwijs, voorgezet onderwijs en kindercentra versie 9 oktober 2020, vindplaats: <https://lci.rivm.nl/informatie-contacten-patientonderwijs-kindercentra>. Onderaan de Handreiking contact- en uitbraakonderzoek COVID-19 bij kinderen (0 tot 18 jaar) wordt bij de versie van 9 oktober 2020 expliciet verwezen naar deze informatiebrief.

terwijl daar mogelijk helemaal geen aanleiding voor is, en dit kan ertoe leiden dat ouders andere keuzes maken (bijvoorbeeld: op bezoek bij opa en oma) dan wanneer zij wel de volledige informatie krijgen (bijvoorbeeld: "uw kind zit in de klas met een coronapatiënt en het is niet vastgesteld of er sprake is geweest van nauw contact").

De maatregelen

48. Het uitgangspunt van de overheid is dat kinderen fysiek onderwijs volgen op school.
49. Scholen moeten zich houden aan de volgende regels: (i) hygiënemaatregelen van het RIVM; (ii) "ongewone aantallen" besmettingsgevallen melden bij de GGD; (iii) het beperken van het aantal contacten door bijvoorbeeld gespreide pauzes en begintijden; en (iv) goede check of kinderen coronagerelateerde klachten hebben zodat ze dan thuis blijven.
50. Het kabinet heeft per 1 juli 2020 de regel ingevoerd dat kinderen tussen de 12 en 18 jaar geen afstand van elkaar te hoeven houden. Deze regel geldt nog steeds. Ook op middelbare scholen hoeven kinderen geen afstand van elkaar te houden. Leerlingen op middelbare scholen moeten ten opzichte van het personeel, en vice versa, wel 1,5 meter afstand tot elkaar houden.
51. Het kabinet heeft op 18 september het beleid ingevoerd dat kinderen onder de 13 jaar zich niet hoeven te laten testen bij klachten. Op de website van de Rijksoverheid over testbeleid staat vermeld⁵³: *"Kleine kinderen en kinderen die op de basisschool zitten hoeven niet getest te worden als ze klachten hebben die passen bij corona".* Deze kinderen hoeven ook niet thuis te blijven en kunnen gewoon naar school.
52. Voorts adviseert de overheid iedereen op middelbare scholen dringend om een mondneusmasker te dragen buiten de les, dus in de gangen tussen de lessen door en in de aula. Dit betekent dat een masker niet in de klas hoeft te worden gedragen, terwijl daar voor de scholieren onderling ook de 1,5 meter regel niet geldt (wel moeten ze 1,5 meter afstand houden tot de docent).⁵⁴
53. De Staat rechtvaardigde deze uitzondering als volgt op de Rijksoverheidswebsite⁵⁵:

"Volgens experts is het schrappen van de 1,5 meter verantwoord. Dit kan leiden tot verspreiding van het virus, maar dat risico weegt niet op tegen de negatieve effecten van de huidige situatie op het welzijn van jongeren. Uit de cijfers blijkt dat scholieren nauwelijks besmet raken met het virus en als het gebeurt, verloopt de ziekte mild."
54. Anders dan (vrijwel) alle andere Europese landen, kiest de Staat er dus voor om de richtlijnen van de WHO op een aantal belangrijke punten niet op te volgen:

⁵³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/testen/wanneer-testen>

⁵⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/10/01/duidelijkheid-over-mondkapjes-in-het-onderwijs>

⁵⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/ouders-scholieren-en-studenten-kinderopvang-en-onderwijs/voortgezet-onderwijs>. Deze pagina is na ontvangst van de sommatie van Protect Everybody aangepast en deze zinsnede is verwijderd.

- er wordt voor kinderen tussen de 12 en de 18 niet aangeraden om afstand te houden;
- er wordt voor deze leeftijdsgroep niet geadviseerd om in klaslokalen mondneusmaskers te dragen;
- voor contacten van kinderen onder de 18 wordt géén quarantaine van 10 dagen geadviseerd;
- er wordt geadviseerd om kinderen onder 12 jaar met klachten niet te laten testen.

55. In onderstaande tabellen wordt het verschil duidelijk gemaakt tussen het beleid in andere Europese landen en het Nederlandse beleid.

Algemene regels:

	NL	BE	DE (NRW)	FR	ENG	SCO	WAL	NIR	DK	CH	IT	SE
Algemene coronaregels	1,5m afstand houden, binnen en buiten, masker binnen aangeraden	1,5m afstand, binnen en buiten, masker als afstand niet mogelijk	1,5m afstand, binnen en buiten, masker indien niet mogelijk	1m afstand, binnen en buiten + maskerplicht	1m afstand, in principe 2m + maskerplicht binnen	2m afstand, maskerplicht binnen	2m afstand, maskerplicht binnen	1m afstand, maskerplicht binnen	1m afstand, 2m in situaties met hoger risico	1,5m afstand, anders maskerplicht	1m afstand, + maskerplicht, binnen en buiten	Afstand houden (1-2m, afhankelijk van situatie)
Regels voor tieners tot 18jr oud	Vrijgesteld van regels	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen
Regels voor kinderen in basisschool-leeftijd	Vrijgesteld van regels	T/m 11jr vrijgesteld van regels	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	T/m 11jr vrijgesteld van regels	T/m 10jr vrijgesteld van regels	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen	T/m 11 jaar vrijgesteld van regels	Zelfde als volwassenen	Zelfde als volwassenen

Regels op scholen:

	WHO	ECDC	AAP	GfV	NL / SE	BE	IT / ES / FR / DE / GB
Maskers in klas (PO)	✓		✓	✓	✗	✗	✓
Maskers in klas (VO)	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓
Maskers leraren	✓	✓	✓	✓	✗	✓*	✓*
Afstand tussen leerlingen	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓
Niet naar school met symptomen			✓	✓	✗	✓	✓
Vrij en ruim testen kinderen					✗	✓	✓
Proactief testen leraren					✗	✓	✓

WHO: Wereldgezondheidsorganisatie, ECDC: European Center for Disease Control, AAP: American Academy Pediatrics, GfV: Gesellschaft für Virologie, Duitse Virologenvereniging. * tenzij afstand.

Bronnen: websites van de betrokken organisaties en de speciale corona-sites van de overheden van de genoemde landen.

Handhaving van de leerplicht

56. Sinds 31 augustus jl. wordt de leerplicht weer gehandhaafd conform het "Servicedocument funderend onderwijs coronavirus COVID-19" van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap⁵⁶, en daar is met de op 14 oktober 2020 ingevoerde "gedeeltelijke lockdown" geen verandering in gekomen. Dat betekent dat ouders en verzorgers die hun kinderen (willen) thuishouden vanwege het besmettingsrisico geconfronteerd kunnen worden met de leerplichtambtenaar. Wel was tot voor kort op de website van de Rijksoverheid te lezen dat een uitzondering kan worden gemaakt voor leerlingen die tot een risicogroep behoren volgens het RIVM, of gezinsleden hebben die tot een risicogroep behoren.
57. Ouders voelen zich hierdoor onder grote druk gezet om hun kind naar school te sturen in weerwil van het besmettingsrisico, terwijl Nederland in een fase van ongecontroleerde verspreiding (met waardes ruim boven de signaalwaarde) verkeert. Inmiddels zijn op meer dan de helft van de middelbare scholen coronabesmettingen vastgesteld.⁵⁷ De angst van de ouders die hun kind liever thuishouden is dus gegrond.
58. Daarnaast geldt dat volgens het RIVM kinderen eigenlijk nooit tot een risicogroep behoren. De richtlijn van het RIVM is immers: "*Voor kinderen (<18 jaar) met onderliggend lijden geldt dat zij geen verhoogd risico hebben op een ernstig verloop van COVID-19.*" Hieruit lijkt te volgen dat de uitzondering op de leerplicht voor kinderen in een risicogroep nooit hoeft te worden toegepast, omdat volgens het RIVM ook kinderen met onderliggend lijden geen verhoogd risico lopen.
59. Wat dit in de praktijk voor ouders betekent, is bijvoorbeeld te lezen in de verklaring van eiseres sub 2 en eiser sub 3 en de aangehechte correspondentie met de leerplichtambtenaar. Hun elfjarige zoon heeft Cystic Fibrosis ("CF"), ook wel bekend als de taaislijmziekte. Dit is een zeldzame, ernstige en ongeneeslijke ziekte waarbij patiënten last hebben van taai en dik slijm dat vooral in de longen problemen veroorzaakt. Het opgehoopte slijm zorgt daar voor ontstekingen en leidt tot benauwdheid.⁵⁸ Door deze ziekte ging hun zoon al voor de uitbraak van het coronavirus maar halve dagen naar school. Deze ouders hebben na de uitbraak besloten hun kinderen thuis te houden. Omdat hun zoon tot een risicogroep behoort vonden zij het niet veilig of verantwoord om hun kinderen naar school te sturen. De behandelend arts van de zoon van deze ouders gaf echter aan dat hun zoon gewoon naar school kon gaan (conform de richtlijn van het RIVM dat: "*voor kinderen met onderliggend lijden geldt dat zij geen verhoogd risico hebben op een ernstig verloop van COVID-19*"). De ouders hebben daarna een uitnodiging gekregen om een gesprek aan te gaan met de leerplichtambtenaar en kregen kort daarna een officiële waarschuwing. Op een zeer uitgebreide brief waarin deze ouders uiteenzetten wat hun situatie is en om vrijstelling van de leerplicht verzochten, reageerde de leerplichtambtenaar als volgt:

⁵⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/08/31/servicedocument-voor-funderend-onderwijs-covid-19>

⁵⁷ <https://www.nu.nl/coronavirus/6084553/op-minstens-helft-middelbare-scholen-zeker-een-coronabesmetting-gemeld.html>

⁵⁸ <https://www.longfonds.nl/cystic-fybrosis/wat-is-cystic-fybrosis-cf>

"Door uw kinderen niet naar school te laten gaan, belemmert u de ontwikkeling van uw kinderen. Daarom gaat Leerplicht met u op korte termijn nogmaals in gesprek om te komen tot afspraken in de opbouw van de schoolgang. Indien u hier niet aan meewerkt kunnen we volgens wettelijke richtlijnen een proces verbaal opmaken of uw situatie met de Raad voor de Kinderbescherming bespreken."

(**Productie 7a**: verklaring en correspondentie leerplichtambtenaar)

60. Inmiddels zijn deze ouders door de leerplichtambtenaar "verhoord" en is er een proces-verbaal opgesteld en is er herhaaldelijk gedreigd met inschakelen van de Kinderbescherming. Zij hebben een advocaat ingeschakeld om te voorkomen dat er boetes zullen worden opgelegd, of erger nog, dat de Kinderbescherming wordt ingeschakeld.

61. Dit verhaal staat niet op zichzelf. Eiseres sub 9 heeft onder zware druk van de leerplichtambtenaar, Veilig Thuis en de schooldirectie besloten haar kinderen weer naar school te sturen.

"Veilig Thuis heeft samen met de leerplichtambtenaar gedreigd dat wij ons zouden moeten melden voor de rechtbank wanneer we onze kinderen langer thuis zouden houden en dat ze de Kinderbescherming konden inschakelen. Sinds maandag 28 september 2020 gaan mijn kinderen onder zware druk van de leerplichtambtenaar, Veilig Thuis en de schooldirectie weer naar school." (zie verklaring in **productie 7g**)

62. Ook bijvoorbeeld eiser sub 4 heeft te maken gekregen met de leerplichtambtenaar wegens thuishouden van zijn dochter in het voortgezet onderwijs:

"Op een gegeven moment zei de LPA, mevrouw [...], dat "er 120 absentiemeldingen staan en op enig moment toch proces-verbaal gaat volgen, en ook Jeugdzorg kan in beeld komen." (zie verklaring in **productie 7b**)

63. Wat de gevolgen hiervan kunnen zijn blijkt bijvoorbeeld uit de verklaring van eiser sub 10, die zijn dochter thuishoudt, waarna de school contact heeft gezocht met Jeugdzorg (**productie 7h**):

"We zijn zeer bezorgd dat als ons kind wordt gedwongen om naar school te gaan, zij hierdoor een grote kans loopt om besmet te worden en met als uiteindelijke gevolg een ouder te verliezen of andere familieleden. In alle eerlijkheid, liggen we hier dagelijks wakker van".

64. Andere ouders zouden hun kind liever thuishouden, maar willen dat niet doen zolang dat niet is toegestaan.

Zie bijvoorbeeld de verklaring van eiseres sub 8 (**productie 7f**): *"Wij voelen ons beperkt in onze vrijheid om zelf te kiezen wat goed en veilig is voor onze zoon en indirect voor onszelf. Het niveau van acceptabel risico is voor ons al lang en breed overschreden."*

V. Waaron eisers vinden dat de Staat in strijd met het recht handelt

Toepasselijk recht

65. Uit de artikelen 2 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) vloeit voort dat de Staat de positieve verplichting heeft om het leven en het familie- en gezinsleven van zijn burgers te beschermen. De Grondwet bepaalt dat "eenieder verbindende bepalingen" van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties voor de rechter kunnen worden ingeroepen (artikel 93 en artikel 94 Grondwet). Artikelen 2 en 8 EVRM zijn zulke "eenieder verbindende" bepalingen waarop burgers zich tegenover de Staat kunnen beroepen.
66. Eisers realiseren zich dat de Staat in deze ongeken de omstandigheden moeilijke beslissingen moet nemen waarbij deze grondrechten moeten worden afgewogen tegen andere grondrechten, en er geen keuze is die alle grondrechten ongemoeid laat. Eisers beseffen ook dat de Staat een grote mate van vrijheid heeft, en zeker in een noodsituatie als deze ook moet hebben, om keuzes te maken die hij geschikt acht. Eiser zijn echter van mening dat de Staat met het hierboven beschreven handelen buiten de kaders van deze beleidsvrijheid is getreden. Dit wordt hieronder nader toegelicht.

Verstrekken van onjuiste en onvolledige informatie

67. Volgens vaste rechtspraak van het EHRM rust op staten de positieve verplichting om het recht op leven als bedoeld in artikel 2 EVRM en het recht op eerbiediging van het privé-, familie-, en gezinsleven als bedoeld in artikel 8 EVRM te beschermen. Het EHRM heeft in de context van gevaarlijke activiteiten en natuurrampen bevestigd dat bij het nemen van preventieve maatregelen door de verdragsstaten in het bijzonder nadruk moet worden gelegd op het recht van het publiek op informatie:

*'The Court reiterates that the positive obligation to take all appropriate steps to safeguard life for the purposes of Article 2 (...) entails above all a primary duty on the State to put in place a legislative and administrative framework designed to provide effective deterrence against threats to the right to life. (...) Among these preventive measures particular emphasis should be placed on the public's right to information, as established in the case-law of the Convention institutions.'*⁵⁹ (onderstreping advocaat)

68. Het EHRM heeft in dit kader herhaaldelijk overwogen dat nationale overheden op grond van artikel 8 EVRM dezelfde praktische maatregelen moeten nemen als de maatregelen die in de context van artikel 2 EVRM dienen te worden genomen.⁶⁰
69. Bij de te nemen maatregelen kan volgens het EHRM onder meer gedacht worden aan het ambtshalve informatie ter beschikking te stellen aan burgers om hen op die manier in staat te stellen om te beoordelen aan welke gezondheids- of veiligheidsrisico's zij blootstaan of hebben blootgestaan, of zodat zij maatregelen kunnen nemen om zich tegen die risico's te beschermen:

⁵⁹ EHRM 5 december 2013, ECLI:NL:XX:2013:292 (*Vilnes e.a./Noorwegen*), rov. 157-159 & Rb Den Haag 25 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:587, rov. 5.155.

⁶⁰ EHRM 24 juli 2014, ECLI:NL:XX:2014:366 (*Brincat e.a./Malta*), rov. 102.

'[T]he Court reiterates that since Guerra and Others (...) the Court has affirmed a positive obligation for States, in relation to Article 8, to provide access to essential information enabling individuals to assess risks to their health and lives. In the Court's view, this obligation may in certain circumstances also encompass a duty to provide such information, as can be inferred from the concluding paragraph 60 (concerning Article 8) in Guerra and Others (...) and the affirmation of the "public's right to information" with reference to the latter in the context of Article 2 (see Öneriyıldız, cited above, § 90, and Budayeva and Others, cited above, § 132).'

*(...) In relation to Article 2 the Court has held that 'among [the] preventive measures [to be taken] particular emphasis should be paced in the public's right to information' (...), and the position in relation to Article 8 can hardly be different.'*⁶¹ (onderstropping advocaat)

70. Bij de invulling van de verplichting tot ambtshalve informatieverstrekking is ook het Verdrag van Aarhus⁶² van belang. In artikel 5 lid 1 aanhef en onder c van het Verdrag van Aarhus, waarin voor verdragsstaten de verplichting is opgenomen om ambtshalve informatie te verstrekken:

"In the event of any imminent threat to human health or the environment, whether caused by human activities or due to natural causes, all information which could enable the public to take measures to prevent or mitigate harm arising from the threat and is held by a public authority is disseminated immediately and without delay to members of the public who may be affected."

71. De rechtbank Den Haag heeft in haar uitspraak van 25 juni 2017⁶³, over aansprakelijkheid van de Staat voor schade van Q-koorts patiënten, bevestigd dat de uit artikelen 2 en 8 EVRM voortvloeiende verplichting tot ambtshalve informatieverstrekking een vergelijkbare inhoud kan hebben als de in bovengenoemde verplichting uit het Verdrag van Aarhus.⁶⁴ In het geval van een onmiddellijke bedreiging voor de gezondheid of en milieu, hetzij het gevolg van menselijke activiteiten of ten gevolge van natuurlijk informatie, worden verdragsstaten uit hoofde van de artikelen 2 en 8 EVRM derhalve geacht om alle informatie te verstrekken die de burgers in staat stelt om maatregelen te nemen om schade te voorkomen of te verminderen. Dergelijke informatie dient door lidstaten onmiddellijk en terstond te worden verspreid onder burgers die getroffen kunnen worden.
72. De rechtbank Den Haag heeft in de genoemde Q-koorts zaak vastgesteld dat de verplichting tot ambtshalve informatieverstrekking uit artikel 2 en 8 EVRM ook geldt in de context van de verspreiding van infectieziekten. Het ging in die zaak onder meer over de vraag of de Staat Q-koorts-patiënten voldoende had geïnformeerd over de gevaren van de infectieziekte (de rechtbank concludeerde dat dit het geval was).

⁶¹ EHRM 5 december 2013, ECLI:NL:XX:2013:292 (*Vilnes e.a./Noorwegen*), rov. 235. Zie ook EHRM 24 juli 2014, ECLI:NL:XX:2014:366 (*Brincat e.a./Malta*), rov. 102 en 113-114.

⁶² Het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, Aarhus, 25 juni 1998, PbEU 2005, L 124/4; Trb. 2001, 73

⁶³ Rb. Den Haag 25 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:587.

⁶⁴ *Idem*, rov. 5.159.

De rechtbank oordeelde dat gelet op de wettelijke taak van de overheid tot infectieziekte bestrijding op de Staat de verplichting rustte om uit eigen beweging aan burgers die mogelijk getroffen konden worden door het risico van besmetting van Q-koorts informatie over dit risico te verstrekken. Het ging daarbij volgens de rechtbank om relevante informatie waarover de Staat beschikte die bezorgdheid over dat risico weg kon nemen en om informatie die burgers in staat stelde te beoordelen aan welke gezondheidsrisico's zij blootstonden of hadden blootgestaan. Deze verplichting bracht ook mee dat door de Staat informatie diende te worden verstrekt voordat of zonder dat volkomen (wetenschappelijk aangetoonde) zekerheid bestond over het (specifieke aspect van het) risico.⁶⁵

73. Op grond van vaste rechtspraak van het EHRM geldt voorts dat ook wanneer het niet duidelijk is wat de gevolgen precies zullen zijn, de overheid de burger op zijn minst moet voorzien van informatie aan de hand waarvan de burger zelf enige inschatting kan maken van de risico's en met *informed consent* een keuze kan maken om een bepaald risico wel of niet te nemen. Het voorzorgsbeginsel speelt dus ook bij het nemen van maatregelen een grote rol.⁶⁶
74. De Staat heeft in de wijze waarop hij uitvoering geeft aan de positieve verplichtingen uit hoofde van de artikelen 2 en 8 EVRM, een "margin of appreciation" – en dus ruimte voor beleidskeuzes. Wanneer er sprake is van een bedreiging van de gezondheid of het leven van personen, is deze margin of appreciation volgens het EHRM minder ruim – en is er dus minder ruimte voor beleidskeuzes.⁶⁷
75. Eisers menen dat de Staat bij het verstrekken van informatie over het SARS-CoV-2 virus buiten de hem toekomende ruimte is getreden, gelet op de huidige stand van de wetenschap zoals die ook tot uiting komt in recente OMT adviezen. Dit geldt overigens ook voor zover er geen wetenschappelijk aangetoonde zekerheid bestaat over de risico's van besmetting van en door kinderen. Ook dan rust op de Staat uit hoofde van het voorzorgsbeginsel de verplichting om burgers te informeren over de *mogelijkheid* dat kinderen (en in ieder geval tieners) het virus in dezelfde mate verspreiden als volwassenen.⁶⁸
76. De herhaalde mededelingen van de Staat (zowel de mededelingen van de Rijksoverheid als die van het RIVM – dat onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Volksgezondheid, Wetenschap en Sport valt) dat kinderen het virus in mindere mate verspreiden, en daarmee vergelijkbare mededelingen, zijn niet gebaseerd op huidige wetenschappelijk breed gedragen opvattingen. Sterker nog, de huidige stand van de wetenschap wijst erop dat in ieder geval middelbare scholieren net zo vaak besmet worden en even besmettelijk zijn als volwassenen. Dat tieners het virus wel degelijk verspreiden blijkt al uit het feit dat het OMT recentelijk heeft aangegeven zich "zorgen te maken" over de besmettingen onder jongeren

⁶⁵ *Idem*, rov. 5.160.

⁶⁶ EHRM 5 december 2013, ECLI:NL:XX:2013:292 (*Vilnes e.a./Noorwegen*), rov. 235-236.

⁶⁷ EHRM 24 juli 2014, ECLI:NL:XX:2014:366 (*Brincat t. Malta*) rov. 101.

⁶⁸ Rb. Den Haag 25 januari 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:587, rov. 5.10: "De rechtbank betreft bij de beoordeling het zogenoemde voorzorgsbeginsel, een ongeschreven publiekrechtelijk rechtsbeginsel. Dit beginsel kan van de Staat vergen dat hij maatregelen neemt indien de potentieel schadelijke gevolgen van een verschijnsel door middel van een objectieve, wetenschappelijke evaluatie zijn vastgesteld, maar een zekere mate van wetenschappelijke onzekerheid bestaat over de precieze omvang van het risico, de oorzaken van het verschijnsel en de effectiviteit van de daartegen te nemen maatregelen."

(waaronder leerlingen in de bovenbouw van middelbare scholen) en heeft geadviseerd om de bovenbouw van middelbare scholen te sluiten.

77. Hetzelfde geldt voor de informatiebrieven die worden gestuurd aan ouders en verzorgers van kinderen die in de klas in nabij (en langdurig) contact zijn geweest met iemand die positief is getest op COVID-19. Sinds 9 oktober 2020 is het beleid dat zulke contacten van kinderen in de klas in principe niet meer als "nauw contact" worden aangemerkt maar als "categorie 3" contact, en dat de ouders/verzorgers van deze kinderen standaard een brief krijgen waarin staat dat "er geen sprake is geweest van nauw contact". In die brief wordt echter verzwegen dat 'nauw contact' hier anders wordt gebruikt dan volgens normaal spraakgebruik. Ouders worden daarmee op het verkeerde been gezet, althans niet adequaat voorgelicht. In deze brieven wordt immers verzwegen dat een contact tussen leerlingen dat volgens normaal spraakgebruik wel degelijk zou kwalificeren als een 'nauw contact' in dit specifieke geval door de overheid niet een 'nauw contact' wordt genoemd enkel en alleen omdat dit contact op school heeft plaatsgevonden. Dat er op school, naar de maatstaven van normaal spraakgebruik, geen 'nauw contact' heeft plaatsgevonden met de besmette leerling, is in veel gevallen in strijd met de waarheid, en als gevolg van deze onjuiste/onvolledige informatievoorziening van overheidswege kunnen ouders en verzorgers niet goed het risico inschatten dat zij en andere contacten van hun kinderen (waaronder ouderen) lopen. Dit kan leiden tot keuzes die ziekte en zelfs overlijden tot gevolg kunnen hebben.
78. Hieruit vloeit volgens eisers de verplichting voort om de betreffende informatie aan te passen.

Maatregelen

79. Eisers menen bovendien dat de Staat buiten de kaders van de beleidsvrijheid treedt door na te laten – zeker in de huidige situatie waarbij er een zeer hoge mate van virustransmissie is – om maatregelen te adviseren voor kinderen en scholen die het individu (het kind) beschermen tegen besmetting en de samenleving tegen verspreiding van dit levensgevaarlijke virus, terwijl dat praktisch wel mogelijk is.
80. De Staat heeft de (positieve) verplichting om passende maatregelen te nemen om mensen die onder zijn rechtsmacht vallen te beschermen tegen een 'real and immediate risk'.⁶⁹ Het staat buiten twijfel dat het coronavirus zo'n 'real and immediate risk' met zich meebrengt voor de Nederlandse burger, en dat de Staat daar maatregelen tegen moet nemen. De Staat doet dat ook en heeft in beginsel vrijheid bij de keuze van de te nemen maatregelen.
81. De maatregelen die de Staat neemt moeten wel echter wel redelijk en geschikt zijn. Het beleid dat de Staat voert bij het nemen van maatregelen moet consistent zijn.⁷⁰ Daarnaast moet rekening gehouden worden met relevante regels van het internationaal recht en wetenschappelijke inzichten en algemeen aanvaarde standaarden. Door de WHO opgestelde richtlijnen kunnen gezien worden als dit soort algemeen aanvaarde standaarden.

⁶⁹ Zie onder meer EHRM 28 maart 2000, nr. 22492/93 (Kiliç/Turkije), rov. 62, en EHRM 17 juli 2014, nr. 47848/08 (Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu/Roemenië), rov. 130.

⁷⁰ HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006 (Urgenda/Staat), rov. 5.3.3

82. De WHO heeft vanaf het begin van de uitbraak van het virus erop gehamerd dat testen de belangrijkste hoeksteen van het beleid moet zijn ("test, test, test"). Alleen door infecties op te sporen en te voorkomen dat deze zich verder verspreiden, kunnen overheden zicht op het virus houden en verdere uitbraken voorkomen. De landen die het meest succesvol zijn in het indammen van het coronavirus, zijn dan ook de landen die het meest testen en door middel van bron- en contactonderzoek en isolatie verdere verspreiding voorkomen.
83. Ook de Staat heeft steeds het belang van testen en traceren benadrukt, en na de eerste golf massaal de communicatie ingezet op het oproepen van Nederlanders om zich – ook bij lichte klachten – te laten testen.
84. De Staat heeft echter op 18 september aangekondigd dat kinderen onder de 13 jaar zich niet meer hoeven laten testen als zij klachten hebben die passen bij het coronavirus. Deze keuze werd gemaakt omdat er op dat moment een groot gebrek aan testcapaciteit was (*"Het OMT adviseert dat indien prioritering nodig is in verband met de testcapaciteit het testen van deze kinderen achterwege kunnen laten"*).⁷¹ Het zou daarbij gaan om een tijdelijke prioritering (*"Het kabinet neemt het advies van het OMT over om het testen bij bepaalde groepen tijdelijk risicogerichter te organiseren"*).⁷² De testcapaciteit is inmiddels echter weer ruimschoots op orde, en er is zelfs overcapaciteit.⁷³ Toch heeft de Staat het testbeleid niet opnieuw aangepast en blijft de regel dat kinderen onder de 13 niet getest hoeven worden.
85. De Staat gaat hiermee in tegen de belangrijkste richtlijn van de WHO, en tegen wat de Staat zelf "de belangrijkste verdedigingslijn tegen het virus noemt" en voert dus een inconsistent beleid. Eisers menen dat de Staat hiermee haar positieve verplichting om redelijke en geschikte maatregelen tegen het "real and immediate risk" van een COVID-19 infectie te nemen heeft geschonden.
86. Hetzelfde geldt voor het beleid van de Staat met betrekking tot maatregelen op scholen. Waar de Staat alle burgers oproept om anderhalve meter afstand te houden en als dat niet mogelijk is in binnenruimtes een masker te dragen, hoeven middelbare scholieren dat niet, terwijl er geen reden is om aan te nemen dat zij minder besmettelijk zijn en terwijl de WHO het gebruik van maskers juist wel adviseert. In klaslokalen wordt nog steeds geen masker geadviseerd, terwijl tafels niet op afstand van elkaar staan. Dit terwijl het OMT zich zorgen maakt over de besmettingen van oudere kinderen op scholen, en zelfs een gedeeltelijke sluiting heeft geadviseerd.
87. De Staat geeft voorts geen rechtvaardiging voor het afwijken van de richtlijnen van de WHO, en van haar eigen richtlijnen (anderhalve meter afstand, binnen maskers) voor middelbare scholieren. Het OMT – de belangrijkste wetenschappelijkste adviseur van de Staat tijdens deze pandemie – heeft vastgesteld dat middelbare scholieren kunnen bijdragen aan de verspreiding. Een objectieve rechtvaardiging lijkt er dan

⁷¹ Kamerbrief OMT advies 14 september en maatregelen coronavirus, kenmerk: 1746165-210318-PG, vindplaats: rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/18/omt-advies-14-september-en-maatregelen, p. 15

⁷² Ibid

⁷³ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/xl-teststraten-worden-uit-de-grond-gestampt-van-gebrek-aan-testcapaciteit-naar-overcapaciteit~b3702089/>

ook niet te zijn. Ter vergelijking: een Duitse rechter oordeelde eerder dat het gebrek aan objectieve rechtvaardiging voor het niet aanhouden van anderhalve meter afstand in klaslokalen ertoe moet leiden dat deze regeling in strijd met de Duitse grondwet is.⁷⁴

88. Een objectieve rechtvaardiging is er ook niet voor de regel dat kinderen onder de 13 niet getest hoeven te worden. Waar in het verleden onvoldoende testcapaciteit bestond en prioritering van andere, kwetsbaarder bevolkingsgroepen die regel wellicht nog kon rechtvaardigen, is dat inmiddels niet meer zo. Er is ruim voldoende capaciteit om ook kinderen onder de 13 te kunnen testen.
89. Het beleid van de Staat is daarmee niet consistent, redelijk of geschikt en volgens eisers in strijd met de verplichtingen van de Staat die voortvloeien uit de artikelen 2 en 8 EVRM.

Leerplicht

90. Maar het gaat hier niet enkel en alleen om de vraag, of de Staat voldoende maatregelen tot adequate informatievoorziening treft, zoals de artikelen 2 en 8 EVRM van hem eisen.
91. Het gaat hier ook, en misschien zelfs nog wel meer, om de vraag of de Staat mag verhinderen - door te dreigen met hoge boetes en zelfs met uithuisplaatsing van hun kinderen of andere kindbeschermingsmaatregelen - dat ouders die hun kinderen willen thuishouden van school om hun kinderen, zichzelf en hun gezinsleven te beschermen tegen de risico's van corona, daaraan uitvoering kunnen geven. Daarover het volgende.
92. Het recht op gezinsleven dat door artikel 8 EVRM wordt beschermd, omvat zonder twijfel het recht van ouders om al die (voorzorgs)maatregelen te mogen treffen die zij in redelijkheid kunnen oordelen in het belang van de gezondheid van hun kinderen en zichzelf te zijn. Dat recht is, en ook nog eens als plicht, bovendien uitdrukkelijk wettelijk vastgelegd in artikel 1:247 BW waarin is bepaald dat het ouderlijk gezag de plicht en het recht van de ouder omvat om zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden. Lid 2 van dat artikel luidt: "*Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid.*"
93. Het enkele feit dat de Staat de coronarisico's voor bedoelde ouders en hun kinderen lager inschat of aanvaardbaarder vindt dan die ouders en kinderen voor zichzelf aanvaardbaar vinden, geeft de Staat niet het recht om zijn risicovoller beleid met dreiging van ernstige maatregelen en sancties aan hen op te dringen en die kinderen te dwingen naar school te gaan met alle blootstellingsrisico's van dien. Met deze handelwijze maakt de Staat ernstige inbreuk op de rechten die deze ouders en kinderen hebben op grond van de artikelen 2 en 8 EVRM en artikel 1:247 BW. Dat geldt temeer waar het risicobeleid van de Staat niet in overeenstemming is met de meest recente medisch-wetenschappelijke inzichten, met de richtlijnen van de WHO

⁷⁴ VG Leipzig (Derde kamer), beschikking van 15 mei 2020 - 3 L 247/20

en met het meest recente advies van zijn eigen adviseur, het OMT, en Nederland zich ondertussen bevindt in een fase van ongecontroleerde verspreiding. Voor de inbreuk die het beleid van de Staat maakt op de in art 2 en 8 EVRM en art 1:247 BW neergelegde rechten van deze ouders en hun kinderen, ontbreekt dus een deugdelijke en voldoende zwaarwegende rechtvaardiging.

VI. Verweren Staat en overleg

94. Protect Everybody heeft de Staat bij brief van haar advocaten van 23 oktober 2020 haar vorderingen voorgelegd, en de Staat verzocht om in overleg te treden als bedoeld in artikel 3:305a lid 3 sub c.

Productie 11: sommatiebrief Protect Everybody 23 oktober 2020

95. De Staat heeft daar bij monde van de Directeur Primair Onderwijs van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op gereageerd in een e-mail van 6 november 2020. In deze e-mail liet de Staat weten dat de mededeling op de website van de Rijksoverheid dat "scholieren nauwelijks besmet raken" inmiddels was verwijderd. Verder heeft de Staat zijn beleid toegelicht en zich op het standpunt gesteld dat zijn informatieverstrekking en beleid in lijn is met adviezen van het OMT en dat communicatie voortdurend wordt geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten en de laatste stand van zaken. De Staat benadrukte ook dat het van groot belang is dat kinderen onderwijs blijven volgen. De Staat lichtte in deze reactie niet toe waarom hij niet heeft aangesloten bij de richtlijnen van de WHO voor veilig onderwijs. Met betrekking tot de leerplicht liet de Staat weten dat het "Servicedocument funderend onderwijs coronavirus COVID-19" geen richtlijn is en dat de bevoegdheid tot handhaving van de leerplicht bij het college van burgemeester en wethouders van de betrokken gemeente ligt.

Productie 12: e-mailcorrespondentie ministerie van OCW en de advocaat van Stichting Protect Everybody

96. De advocaat van Protect Everybody heeft op 9 november gereageerd dat Protect Everybody verheugd is dat de mededeling op de website van de Rijksoverheid (op de pagina met veelgestelde vragen) dat "scholieren nauwelijks besmet raken" is verwijderd. Met betrekking tot de overige informatieverstrekking van de Staat heeft zij erop gewezen dat deze informatie niet "voortdurend wordt geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten en de laatste stand van zaken", nu door het RIVM en het ministerie wordt verwezen naar informatie uit de zomer van 2020 (zo staat in de e-mail van het ministerie dat er pas 10 verdenkingen van clusters op scholen zijn gemeld, maar daarbij staat ook dat dit informatie van 10 juli 2020 is – dus midden in de zomervakantie). Hierin zijn dus niet de ontwikkeling van de afgelopen maanden meegenomen, terwijl het OMT inmiddels heeft aangegeven zich "zorgen te maken" over de besmettingen onder jongeren (waaronder leerlingen in de bovenbouw van middelbare scholen) en heeft geadviseerd om de bovenbouw van middelbare scholen te sluiten.
97. De advocaat van Protect Everybody heeft de Staat ook laten weten dat de Staat volgens Protect Everybody wél verantwoordelijk (en aansprakelijk) is voor de inhoud

van door de Staat opgestelde standaarddocumenten en instructies, en de gevolgen van het gebruiken van die documenten en het opvolgen van die instructies.

98. Partijen hebben op 16 november 2020 overleg gevoerd en de vorderingen van eisers verder besproken, waarbij de Staat zijn beleid nader heeft toegelicht. Hoewel dat overleg een constructieve sfeer had, zijn partijen niet tot een oplossing gekomen en bleek de Staat niet bereid aan de vorderingen van eisers te voldoen. De Staat blijft zich op het standpunt stellen dat zijn beleid gerechtvaardigd is omdat kinderen minder snel besmet worden en minder besmettelijk zijn.

VII. Bevoegdheid voorzieningenrechter, verantwoordelijkheid Staat

99. De voorzieningen die eisers vragen zijn gericht tegen feitelijk handelen van de Staat, dat wil zeggen tegen handelingen die op zichzelf geen rechtsgevolgen in het leven roepen en dat ook niet beogen. Tegen deze handelingen staat dus geen rechtsbescherming open bij de bestuursrechter, zodat de burgerlijke rechter bevoegd is. Niettemin is er aanleiding voor het maken van een aantal opmerkingen over dit punt.
100. Het spreekt vanzelf dat de aanpak van een wereldwijde pandemie gebaat is bij een zo veel mogelijk gecentraliseerde en gecoördineerde aanpak waarbij kennis en ervaringen met de aanpak van deze wereldwijde dreiging wordt gedeeld. De rol van de WHO getuigt daarvan, het gezamenlijk via de EU inkopen van potentiële vaccins eveneens, het opnemen van Nederlandse patiënten door Duitse ziekenhuizen eveneens. Het werkt evident niet als elke plattelandsdokter in zijn eentje het wiel moet uitvinden.
101. Binnen Nederland heeft de Rijksoverheid dan ook een belangrijke coördinerende en sturende regiefunctie bij de aanpak van de pandemie. De voorlichting op de website van het RIVM, dat onderdeel is van de Staat, is daar een belangrijk voorbeeld van. De zeer frequente, live door de nationale publieke omroep uitgezonden, persconferenties van de Minister-President en de Minister van Volksgezondheid waarin zij het nationale coronabeleid van de regering aan de Nederlandse ingezetenen aankondigen, uitleggen en verantwoorden, is daar een ander belangrijk voorbeeld van.
102. De Staat heeft er voor gekozen, wellicht noodgedwongen door de gedecentraliseerde organisatie van de Nederlandse publieke gezondheidszorg, om zijn nationale coronabeleid in belangrijke mate niet te gieten in de vorm van bindende verplichtingen, maar in de vorm van informatieverstrekking en richtlijnen en adviezen, niet alleen aan de burgers om hun dagelijks gedrag te beïnvloeden, maar ook aan uitvoeringsinstanties en publieke instellingen om de wijze waarop zij hun taken uitoefenen te beïnvloeden. Dat die informatie, adviezen en richtlijnen van de rijksoverheid niet een verplichtend karakter hebben, verhindert niet dat zij massaal worden opgevolgd door de uitvoeringsinstanties en instellingen aan wie zij zijn gericht of die taken vervullen waarop die informatie, adviezen en richtlijnen betrekking hebben. Dat is uiteraard ook wat de Rijksoverheid beoogt en nastreeft, en wat zij ook op voorhand mocht verwachten gelet op de onderlinge loyaliteit tussen alle publieke instellingen en ambtsdragers bij de behartiging van de publieke zaak.

103. Een en ander brengt volgens eisers mee dat de Rijksoverheid zich voor de uitvoering van het aldus door haar uitgezette beleid ook zélf rechtstreeks verantwoordelijk kan worden gehouden en daarvoor in rechte kan worden aangesproken, ook al wordt de uitvoering van dat door haar uitgezette beleid verzorgd door anderen. De Rijksoverheid kan zich er dan bijvoorbeeld niet meer achter verstoppen dat de GGD's niet onder haar gezag staan en betogen dat als eisers willen klagen over de hierboven besproken standaardbrief die de GGD's sturen, zij dan niet bij de Rijksoverheid moeten zijn maar bij de desbetreffende GGD.
104. De standaardbrieven die de GGD's uitsturen zijn onderdeel van de door het RIVM (Landelijk Coördinatie Infectieziektebestrijding) opgestelde "Richtlijn COVID-19". Deze richtlijn is gepubliceerd door het RIVM (<https://lci.rivm.nl/richtlijnen/covid-19>) en de standaard informatiebrieven zijn een bijlage bij deze richtlijn (<https://lci.rivm.nl/leefregels>). Dat de inhoud van de standaardbrief voor ouders/verzorgers van klasgenoten erop neerkomt dat een intensief contact van kinderen binnen de schoolomgeving niet een 'nauw contact' wordt genoemd *omdat* dit intensieve contact binnen de schoolomgeving heeft plaatsgevonden, berust geheel op (politieke) keuzes en richtlijnen van de Rijksoverheid en is niet iets wat elke GGD onafhankelijk zelf heeft verzonnen. Het is dus evident, dat het bij de standaardbrief gaat om uitvoering van een nationaal beleid dat door de Rijksoverheid is uitgezet.
105. Voor alle duidelijkheid: eisers verzetten zich geenszins tegen deze centrale aansturende rol van de Rijksoverheid. Zij stellen slechts, dat waar de overheid feitelijk, ondanks het ontbreken van een wettelijke bevoegdheid tot die taakuitoefening, een belangrijke sturende rol naar zich toe heeft getrokken en is gaan vervullen bij de uitoefening van taken betreffende de aanpak van de pandemie, zij ook op die buitenwettelijke rol en de invulling die zij daaraan geeft, rechtstreeks zélf in rechte kan worden aangesproken.
106. Kort samengevat: als de Rijksoverheid feitelijk leiding geeft en wil geven aan het coronabeleid van de GGD's, kan zij door belanghebbenden zoals eisers op die rol ook in rechte worden aangesproken. In deze procedure betreft het dan de besproken standaardbrief van de GGD's waarover eisers willen klagen.
107. Hetzelfde geldt, waar eisers zich keren tegen het 'Servicedocument' dat de Staat heeft rondgestuurd aan alle leerplichtambtenaren. Formeel is het weliswaar zo dat de leerplichtambtenaren onder het gezag van B&W vallen en dus gemeentelijk beleid uitvoeren, maar het enkele feit dat de Rijksoverheid (het Ministerie van OCW) dit servicedocument heeft opgesteld en rondgestuurd aan alle leerplichtambtenaren, stelt buiten twijfel dat de Rijksoverheid invloed denkt te kunnen uitoefenen op dat beleid en die invloed ook uit wil oefenen. Het vaststaande feit dat naar aanleiding van een eerder rondschriven van de Rijksoverheid in het begin van de pandemie, de leerplichtambtenaren inderdaad tijdelijk niet meer zijn gaan handhaven, toont aan dat de Rijksoverheid de door haar gewenste invloed op het beleid van de (gemeentelijke) leerplichtambtenaren ook daadwerkelijk heeft. De Rijksoverheid geeft dus feitelijk leiding aan het beleid van de leerplichtambtenaren althans waar het gaat om schoolverzuim dat gerelateerd is aan de pandemie.
108. Op zichzelf erkennen eisers dat voor een ouder tegen een boetebesluit door de leerplichtambtenaar de mogelijkheid van bestuursrechtelijke rechtsbescherming open

staat. Ook tegen kinderbeschermingsmaatregelen die door de leerplichtambtenaar worden uitgelokt of geïnitieerd, staat op zichzelf rechtsbescherming open voor de ouder. De Staat wil daarom misschien betogen dat ouders die in een individueel geval met zulke sancties geconfronteerd worden, tegen die sanctie kunnen opkomen bij de aangewezen rechter en binnen dat kader ook kunnen opkomen tegen het 'Servicedocument' zodat er daarnaast geen plaats meer is voor rechtsbescherming door de burgerlijke rechter in kort geding rechtstreeks tegen het 'Servicedocument' en tegen de Rijksoverheid als degene die het 'Servicedocument' heeft opgesteld en aan alle leerplichtambtenaren heeft doen toekomen.

109. Eisers menen dat een dergelijk verweer moet falen.
110. Juist omdat de invloed die de Rijksoverheid uitoefent op het beleid van de leerplichtambtenaren plaatsvindt met een buitenwettelijk instrument, laat zich moeilijk peilen in hoeverre in het geval van een individuele ouder, de generieke invloed-achter-de-schermen van de Rijksoverheid een rol heeft gespeeld. Een ouder die rechtsbescherming zoekt tegen een te zijnen aanzien genomen boetebesluit van de leerplichtambtenaar of tegen een kinderbeschermingsmaatregel, moet thans strijden tegen een onzichtbare kracht die achter de schermen werkt. Die ouder kan slechts gissen in hoeverre de motivatie om het betreffende besluit te nemen niet slechts was ingegeven door de omstandigheden van zijn individuele geval, maar ook of misschien wel hoofdzakelijk door het 'Servicedocument' dat een generieke, politiek geïnspireerde instructie van de Rijksoverheid aan de leerplichtambtenaren bevat om handhavend op te treden en 'corona besmettingsgevaar' niet meer te accepteren als legitieme reden voor schoolverzuim. Motivatie en motivering hoeven daarbij niet samen te vallen. Ook als de opgegeven motivering van een dergelijk sanctiebesluit niet refereert aan het 'Servicedocument' is immers heel goed mogelijk dat voor de motivatie van de leerplichtambtenaar om dat sanctiebesluit te nemen het 'Servicedocument' wel degelijk een belangrijke rol heeft gespeeld. Daarom willen eisers dat het 'Servicedocument' wordt aangepast.
111. Ook een ander punt is in dit verband nog van belang. De leerplichtambtenaar kan bij schoolverzuim hoge straffen opleggen (zie artikel 26 lid 1 Leerplichtwet 1969: op overtreding staat een geldboete van de tweede categorie – maximaal € 4.350 – of hechtenis van ten hoogste een maand). Een dergelijke boete is voor het overgrote deel van de ouders een buitengewoon zware, belastende sanctie. Een kinderbeschermingsmaatregel waarmee bedreigd wordt is een nog veel verder gaande, zwaardere sanctie die diep ingrijpt in het gezinsleven en de relaties binnen een gezin. Een ouder of verzorger die in het belang van de gezondheid van zijn schoolgaande kind en zijn gezin meent er het beste aan te doen om zijn kind thuis te houden, riskeert – gelet de strekking en het effect van het 'Servicedocument'- dus buitengewoon zware sancties. Zodanige zware sancties zijn bijzonder afschrikwekkend en hebben dus een 'chilling' effect op ouders die slechts de fundamentele rechten willen uitoefenen die art. 8 EVRM en art. 1:247 BW aan hen toekennen. Van zulke ouders mag in redelijkheid niet worden verlangd dat zij het maar op een boetebesluit of kinderbeschermingsmaatregel moeten laten aankomen als zij zich willen verzetten tegen de buitenwettelijke instructies en beleidslijn van de rijksoverheid die *de facto* diep ingrijpt in hun 'family life' en ouderlijk gezagsrecht. Een adequate uitoefening en bescherming van deze aan hen toekomende (grond)rechten brengt mee dat ouders ook rechtsbescherming moet worden geboden

rechtstreeks tegen dit buitenwettelijk beleidsinstrument dat de Rijksoverheid inzet, en niet pas in het stadium dat dit buitenwettelijk beleidsinstrument zijn beslag heeft gekregen in concrete, buitengewoon ingrijpende en bedreigende sanctiebesluiten of kinderschermingsmaatregelen. Het 'Servicedocument' beoogt een generiek, collectief effect te hebben op de uitoefening van (grond)rechten door de ouders en moet dus ook op dat collectieve aangrijpingsniveau, preventief, in rechte ter discussie gesteld kunnen worden.

112. Steun voor deze opvatting vinden eisers in de uitspraak van 25 mei 2020 van de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, waarin onder meer het volgende werd overwogen:

*"Voor zover de Staat betoogt dat Stop5GNL de bestuursrechtelijke rechtsmiddelen kan benutten die beschikbaar zijn in de diverse lopende vergunningsprocedures, geldt dat ook dat betoog niet kan leiden tot de niet-ontvankelijkheid van Stop5GNL in deze procedure. Stop5GNL kan in die afzonderlijke procedures immers hoe dan ook geen totaalverbod op de uitrol van 5G bewerkstelligen, zoals zij in deze procedure beoogt. De noodzakelijk te verlenen vergunningen voor de uitrol van een 5G-netwerk zien op het gebruik van de frequentiebanden en op specifiek te vergunnen bestemmingen (omgevingsvergunningen). Van Stop5GNL kan niet worden gevergd dat zij de rechtmatigheid van vele individuele besluiten die genomen worden bij de uitrol van het 5G-netwerk, aanvecht. Nu zij de principiële keuze die aan al die besluitvormingsprocessen ten grondslag ligt ter discussie wil stellen, zou zij in dat geval geen adequate rechtsbescherming hebben."*⁷⁵

VIII. Ontvankelijkheid

Stichting Protect Everybody

113. Protect Everybody is op grond van artikel 3:305a BW bevoegd om vorderingen als de onderhavige in te stellen ten behoeve van haar achterban.
114. In lid 1 van artikel 1018b van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ("Rv") – waarin de toepasselijkheid van titel 14a Rv op de collectieve actie is geregeld – is een uitzondering gemaakt voor een kort geding procedure als de onderhavige. In dit artikel is bepaald dat titel 14a Rv, met uitzondering van het bepaalde in artikel 1018c lid 1 Rv, in kort geding niet van toepassing is. In overeenstemming met artikel 1018c lid 1 Rv wordt hieronder toegelicht dat Protect Everybody ontvankelijk is in haar vordering.
115. De omschrijving van de gebeurtenissen waarop de vordering betrekking heeft, staat in hoofdstuk IV van deze dagvaarding. De personen tot bescherming van wier belangen de vordering strekt, zijn leerplichtige kinderen en hun ouders en verzorgers, wier fundamentele rechten zijn of dreigen te worden geschonden en wier belangen Protect Everybody in deze procedure behartigt. De in deze procedure te beantwoorden vragen zijn naar hun aard gemeenschappelijk, omdat zij gaan over

⁷⁵ V.zr. Rb. Den Haag 25 mei 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:4461 (Stichting Stop5GNL)

het beleid en de informatieverstrekking van de Nederlandse Staat, dat op alle burgers betrekking heeft.

116. Conform lid 1 van artikel 3:305a BW behartigt Protect Everybody op grond van haar statuten (**productie 1**) de belangen waarvoor zij in deze procedure bescherming inroept (het bevorderen van een veilige samenleving voor alle Nederlandse burgers tijdens de SARS-CoV-2 pandemie). Stichting Everybody komt in deze procedure op de voet van artikel 3:305a BW op voor het collectief belang (het algemene belang om niet besmet te worden met het coronavirus, en het belang van ouders en verzorgers die geconfronteerd kunnen worden met de handhaving van de leerplicht door de overheid).
117. Hoewel Protect Everybody pas in oktober 2020 is opgericht, hebben de achterliggende organisaties sinds de aanvang van het coronavirus tal van activiteiten⁷⁶ ontplooid – en daarmee mede uitvoering gegeven aan de statutaire doelstelling van Protect Everybody – om Nederlandse burgers te informeren over en aandacht vragen voor de inperking van het coronavirus en te pleiten voor een beleid waarbij het virus zoveel mogelijk wordt ingedamd, ook op scholen. Daartoe hebben zij ook verschillende aanbevelingen gedaan. Zij hebben recentelijk besloten hun activiteiten te bundelen en te formaliseren in een stichting. In dit kader is reeds aan de in lid 1 van 3:305a BW genoemde voorwaarde voldaan.
118. Daarnaast wijst Protect Everybody erop dat, gelet op de relatief korte tijd dat het coronavirus heerst in Nederland⁷⁷, van een collectieve belangenbehartiger niet worden verwacht dat zij al lange tijd activiteiten met betrekking tot de indamming van het coronavirus ontplooit. Indien deze eis wel gesteld wordt, zou iedere collectieve actie in verband met het coronavirus in feite bij voorbaat onmogelijk worden, waardoor geen rechtsbescherming zou worden geboden aan de benadeelden wier fundamentele rechten op gezondheid en op (gezins)leven worden geschonden als gevolg van het coronabeleid van de Staat.
119. Daar komt bij dat het specifieke belang van (een gedeelte van) de vorderingen van Protect Everybody zeer recent is ontstaan. Na de eerdere opschorting daarvan (op 'instructie' van de Rijksoverheid aan de leerplichtambtenaren nadat, in reactie op de pandemie, een daartoe strekkende politieke motie in de Tweede Kamer was aangenomen) wordt sinds 31 augustus 2020 de leerplicht weer gehandhaafd conform het "Servicedocument funderend onderwijs coronavirus COVID-19" van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Op 18 september is het testbeleid aangepast zodat kinderen onder de 13 niet meer getest hoeven te worden. Daarmee is het belang van de vordering met betrekking tot het aanpassen van de richtlijn voor handhaving van de leerplicht voor de fysieke aanwezigheid op school pas op 31 augustus 2020 en de vordering ten aanzien van het testbeleid pas op 18 september 2020 ontstaan.
120. Protect Everybody voldoet ook aan de ontvankelijkheidsvereisten van artikel 3:305a lid 3 BW. Zowel de bestuurders van Protect Everybody als de bij de oprichting van Protect Everybody betrokken belangenorganisaties, hebben geen winstoogmerk. Ook

⁷⁶ Zie hoofdstuk II.

⁷⁷ Op 27 februari 2020 werd de eerste besmetting in Nederland vastgesteld en het coronavirus is pas op 11 maart 2020 als pandemie erkend.

hebben de ingestelde vorderingen een voldoende nauwe band met de Nederlandse rechtssfeer. De benadeelden tot bescherming wier belangen de vorderingen strekken, hebben hun gewone verblijfplaats in Nederland. Het gaat in de onderhavige procedure immers om kinderen die in Nederland naar school (willen) gaan en hun ouders/verzorgers en in Nederland werkende leerkrachten. Ook heeft de procedure betrekking op het coronabeleid van de Nederlandse staat.

121. Verder heeft Protect Everybody in voldoende mate getracht het gevorderde door het voeren van overleg met de Staat te bereiken. De Staat heeft op 6 november gereageerd op de vorderingen en op 16 november heeft overleg met de Staat plaatsgevingen. Uit de reactie van de Staat en het daaropvolgende overleg bleek dat de Staat niet bereid is aan de vorderingen van Protect Everybody te voldoen (met uitzondering van het verwijderen van één van de door Protect Everybody genoemde onjuiste mededelingen). Protect Everybody ziet zich dan ook genoodzaakt om deze procedure aanhangig te maken.
122. Nu Protect Everybody opkomt voor een ideëel doel is conform lid 6 van artikel 3:305a BW het zogenaamde "lichte regime" van toepassing. Er hoeft derhalve niet te worden voldaan aan de leden 2 en 5 van artikel 3:305a BW. Tevens gaat het in deze zaak om een beperkt financieel belang en strekken de vorderingen van Protect Everybody niet tot schadevergoeding in geld.

Belang individuele eisers

123. Eisers sub 2 t/m 10 hebben belang bij de vorderingen omdat zij bij toewijzing hiervan (1) hun kinderen op een veiligere manier naar school kunnen sturen en (2) indien zij ervoor kiezen hun kind tijdens viruscirculatie die de signaalwaarde op het Corona Dashboard overschrijdt thuis te houden, niet de kans lopen geconfronteerd te worden met mogelijke boetes of nog verder gaande sancties.

IX. Spoedeisend belang

124. Het spoedeisend belang bij de vorderingen van eisers is gegeven. Nederland bevindt zich middenin een tweede golf, het coronavirus zal naar verwachting nog maanden om zich heen slaan, en de gevolgen van het coronabeleid van de Staat zijn onomkeerbaar. De gevolgen van het ziek worden van een kind, of van de naasten van een kind, kunnen uiteraard niet worden teruggedraaid. Iedere dag dat het coronabeleid van de Staat ongewijzigd blijft, wordt een inbreuk gemaakt op de rechten van eisers. Een onmiddellijke voorziening bij voorraad ten einde een einde te maken aan het onrechtmatige handelen van de Staat is daarom noodzakelijk.

MET DE EIS

Dat het uwe edelachtbare voorzieningenrechter moge behagen om, uitvoerbaar bij voorraad,

- 1) De Staat te bevelen om alle informatie van overheidsorganen, waaronder de in alinea 42 van het lichaam van de dagvaarding genoemde uitingen gedaan op de website van de Rijksoverheid en de website van het RIVM, waarin wordt gesteld dat jongeren onder de 18, althans tieners, minder snel besmet raken met het coronavirus, en/of het coronavirus nauwelijks of in mindere mate zouden verspreiden, te verwijderen;

- 2) De Staat te bevelen om de standaardbrief "Informatie voor ouders/verzorgers van klas- en groepsgenoten van een patiënt in basisonderwijs, voortgezet onderwijs en kindercentra" zodanig aan te passen dat daar niet zonder nadere toelichting in vermeld staat dat "geen sprake is geweest van nauw contact";
- 3) De Staat te bevelen om het advies dat kinderen die op de basisschool zitten niet getest te hoeven worden als ze klachten krijgen die passen bij het coronavirus in te trekken;
- 4) De Staat te bevelen om het advies voor maatregelen in het voortgezet onderwijs zodanig aan te passen dat dit in overeenstemming is met de richtlijnen van de WHO, te weten dat op middelbare scholen ten minste een meter afstand gehouden moet worden of, indien dit niet mogelijk is, een mondneusmasker te dragen;
- 5) De Staat te bevelen om het "Servicedocument funderend onderwijs coronavirus COVID-19" van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zodanig aan te passen dat leerplichtambtenaren daarin worden opgeroepen om de leerplicht niet te handhaven met betrekking tot ouders die hun kinderen thuishouden in verband met het risico op besmetting met het coronavirus, zolang de besmettingsgraad boven de signaalwaarde van het Corona dashboard van 7 besmettingen per 100.000 inwoners per dag ligt.

Met veroordeling van de Staat in de kosten van deze procedure, te betalen binnen 14 dagen na het in deze te wijzen vonnis, te vermeerderen met de nakosten op de voet van het liquidatietarief.